

ENGELS

DERDE GRAAD ASO

STUDIERICHTINGEN ZONDER COMPONENT MODERNE TALEN

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS

VVKSO – BRUSSEL D/2014/7841/002
vervangt leerplan D/2004/0279/042 met ingang van september 2014

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs
Guimardstraat 1, 1040 Brussel

Inhoud

LEESWIJZER	3
DEEL 1	4
1 Inleiding.....	4
1.1 Visie op moderne talen.....	4
1.2 Situering van het leerplan	5
1.3 Beginsituatie en profiel van de leerling	5
1.4 Plaats van dit leerplan in het curriculum Engels secundair onderwijs	6
2 Realisatie van het christelijk mensbeeld	7
3 Samenhang, leerlijn en sleutelbegrippen	8
3.1 Algemeen	8
3.2 Leerlijn	8
3.3 Enkele sleutelbegrippen	9
4 Opbouw en samenhang	15
5 Doelstellingen en leerinhouden	16
5.1 Algemene doelstellingen	16
5.2 Communicatieve vaardigheden.....	17
5.3 Interculturele competentie	44
5.4 Taalkundige component.....	45
6 Minimale materiële vereisten.....	50
7 Eindtermen Moderne vreemde talen (Engels) 3de graad aso	51

LEESWIJZER

Dit leerplan is bedoeld voor de leerlingen van de **3de graad aso, studierichtingen zonder de pool moderne talen**. Leerlingen die kozen voor een studierichting met de pool moderne talen volgen voor Engels het leerplan 2014/003. Daarin zijn, naast de doelstellingen van de basisvorming, ook doelstellingen opgenomen die verwijzen naar de decretale specifieke eindtermen voor de pool moderne talen.

Dit leerplan is opgesplitst in **twee delen**.

Deel 1 bevat de leerplandoelstellingen en de leerinhouden. Hier vind je het antwoord op de vraag wat in de basisvorming van de 3de graad voor Engels zeker gerealiseerd moet worden, wat leerlingen moeten kunnen en kennen. Daarbij horen ook vakspecifieke attitudes. Om deze doelstellingen te realiseren moet de school over een aangepaste infrastructuur beschikken.

Die leerplandoelstellingen zijn gebaseerd op de *eindtermen moderne vreemde talen aso*. Eindtermen zijn de bij decreet vastgelegde minimumdoelen op het vlak van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes die de overheid als noodzakelijk en bereikbaar acht voor een bepaalde leerlingenpopulatie. Voor het gewoon secundair onderwijs worden **eindtermen vastgelegd per graad en per onderwijsvorm. De eindtermen werden gekoppeld aan het Europees Referentiekader**, het ERK en situeren zich globaal genomen op het niveau B1¹ met uitbreiding naar het B2-niveau.

De eindtermen van de basisvorming moderne talen gelden zowel voor Frans als voor Engels. Alleen voor het kennisgedeelte zijn er verschillen. Deze gelijkvormigheid kan ook door overleg op school meer gelijkgerichtheid in de hand werken. Alle eindtermen zijn expliciet aanwezig in de doelstellingen van dit leerplan. Wie de doelen van het leerplan realiseert, bereikt ook de eindtermen. Je herkent ze aan de afkorting ET na een leerplandoelstelling.

Leerplandoelstellingen worden als minimumdoelstellingen vastgelegd door het VVKSO, de koepel van de katholieke secundaire scholen. Deel 1 van dit leerplan is goedgekeurd door de onderwijsinspectie en wordt bij doorlichting als dusdanig gecontroleerd.

De leerplandoelstellingen houden rekening met de beginsituatie van de leerlingen. Ze sluiten aan bij de doelen van de 2de graad en leggen de basis voor verdere talige ontwikkeling. Ze dragen ook bij tot de algemene doelstellingen van het secundair onderwijs.

Het is een *open leerplan*. Dit wil zeggen dat je je lessen kan aanpassen aan de realiteit van jouw klasgroep, steeds rekening houdend met de verplicht te bereiken doelstellingen.

Deel 2 de 'Pedagogisch didactische wenken' behandelt, net als in het leerplan Engels 2de graad aso (2012/006), een selectie van vaak gestelde vragen over de manier waarop je leerplandoelstellingen bereikt, aangevuld met een aantal pedagogisch-didactische wenken. Dit deel stemt deels overeen met de parallelle tekst in het leerplan 2de graad maar gaat dieper in op mogelijkheden die het werken in de 3de graad biedt.

---

¹ Zie deel 2, De aansluiting bij het Europees Referentiekader (ERK).

DEEL 1

1 Inleiding

1.1 Visie op moderne talen

Door de toenemende mondialisering en zeker in de Europese context zijn grensoverschrijdende contacten heel courant. Ons onderwijs wil jonge mensen opvoeden tot wereldburgers. Meertaligheid is dan ook een belangrijke doelstelling. Dat impliceert dat de leerlingen op school de kans hebben om verscheidene talen te leren.

De leerplannen moderne vreemde talen van het VVKSO zijn zo opgevat dat ze die hoofddoelstelling van meertaligheid willen realiseren in overeenstemming met de Europese consensus over het onderwijs² in de moderne vreemde talen, de *Visie op het onderwijs in moderne vreemde talen*³ en met de eindtermen van de Vlaamse overheid.

Het secundair onderwijs biedt moderne vreemde talen aan om volgende vaardigheden te verwerven:

- sociaal contact met anderstaligen onderhouden;
- bij het studeren en tijdens de latere loopbaan aan onderzoek doen;
- professioneel functioneren;
- de horizon verruimen via rechtstreeks contact met anderstalige culturen;
- attitudes van openheid, communicatiebereidheid, intellectuele nieuwsgierigheid, kritische zin en verdraagzaamheid ontwikkelen;
- zich ontspannen en van andere culturen genieten.

Leraren vreemde talen geven mee vorm aan de beoogde meertaligheid. Ze tonen de weg naar interculturele verdraagzaamheid en ondersteunen de groei van hun leerlingen naar autonomie op persoonlijk, sociaal, intellectueel en cultureel vlak. Zo levert het vreemdetalenonderwijs een belangrijke bijdrage tot de verspreiding van het Europese gedachtegoed en verruimt het de blik op de wereld.

In alle graden van het secundair onderwijs en in alle onderwijsvormen gaat allereerst de aandacht naar de **ontwikkeling van communicatieve en interculturele competenties** in lezen, luisteren, gesprekken voeren, spreken en schrijven en de interactie tussen die vijf basisvaardigheden.

Je leert immers moderne vreemde talen om er iets concreets mee te doen, om te kunnen communiceren. Dat betekent dat vanaf de start de communicatieve taaltaken centraal staan. Bij communicatie, en dus ook in het taalonderwijs, is het correct begrijpen en overbrengen van boodschappen essentieel: de focus ligt op de betekenis. Het streven naar vormcorrectheid is daarbij een belangrijke attitude. Om verschillende redenen, o.m. om socioculturele redenen (de manier waarop je overkomt bij de anderen, als blijkt van respect voor de taal) is het een goede zaak te streven naar een zo groot mogelijke lexicaal accuraatheid en grammaticale correctheid. Die leidt bovendien tot een efficiëntere communicatie.

---

2 Council of Europe (2001), Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, Cambridge University Press, 276 p. Voor de Nederlandse vertaling: zie de webstek van Taalunieversum

3 Zie www.vvksso.be > Secundair > Visieteksten. De Coördinatiecommissie Moderne Talen, die de werking van de leerplancommissies moderne talen van het VVKSO coördineert, publiceerde in 2007 haar Visie op het onderwijs in moderne vreemde talen. In die tekst heeft zij de hier samengevatte visie toegelicht, als resultaat van intensieve besprekingen en in overleg met de pedagogische begeleiders en de leden van de leerplancommissies moderne en klassieke talen. De tekst vormt een wegwijzer naar een coherente visie op het modernetalenonderricht.

Dit leerplan wil leerlijnen uitzetten en een houvast bieden om leeractiviteiten te ontwikkelen die de leerlingen in staat stellen het gewenste beheersingsniveau te bereiken.

1.2 Situering van het leerplan

Engels behoort tot de basisvorming van alle aso-richtingen in de 2de en 3de graad. Dit leerplan bevat de doelstellingen die alle leerlingen moeten bereiken in de richtingen zonder de pool moderne talen:

- Economie-wetenschappen	- Latijn-wetenschappen
- Economie-wiskunde	- Latijn-wiskunde
- Grieks-Latijn	- Wetenschappen-wiskunde
- Grieks-wetenschappen	- Sportwetenschappen
- Grieks-wiskunde	- Topsport-wetenschappen
- Humane wetenschappen	- Topsport-wiskunde

Dit leerplan wordt doorgaans gerealiseerd in **twee uur per week**. Scholen kunnen ervoor kiezen een extra lesuur toe te voegen uit het complementair gedeelte in het 1ste en/of het 2de leerjaar. Die extra tijd zorgt voor meer oefengelegenheid en biedt kansen tot verdieping.

In de studierichtingen met de pool moderne talen (leerplan 2014/003) ontwikkelen de leerlingen een hoger beheersingsniveau. Zij ontwikkelen verder hun taalkundige en literair gerichte competenties en oefenen onderzoeksvaardigheden op taalkundig en/of literair terrein.

Omdat groepen met of zonder de pool moderne talen duidelijk onderscheiden doelstellingen moeten realiseren, bevelen wij de schooldirecties uitdrukkelijk aan om hier aparte klasgroepen te vormen. Slechts dan kan de leraar Engels op een efficiënte manier recht doen aan de noden van elke groep!

1.3 Beginsituatie en profiel van de leerling

Alle aso-leerlingen hebben een aantal **gemeenschappelijke kenmerken**:

- Zij hebben op school in principe drie jaar Engels achter de rug;
- De meesten komen bijna dagelijks in contact met vormen van gesproken en geschreven Engels;
- Daardoor zijn zij vertrouwd met een variërend aantal Engelse woorden en uitdrukkingen.

Algemeen kun je stellen dat de leerlingen bij het begin van de 3de graad de doelstellingen van het leerplan van de 2de graad Engels bereikt hebben: het **algemene beheersingsniveau B1 van het Europees Referentiekader**.

De leerlingen in de 3de graad aso werden op het einde van de 2de graad door de delibererende klasraad naar aso-studierichtingen georiënteerd op basis van bereikte doelstellingen voor de globale vorming en een aantal observatiegegevens i.v.m.

- leervaardigheid, abstraherend vermogen en het vermogen om analytisch, synthetisch en deductief te denken, het vermogen om leerervaring naar andere contexten over te brengen;
- motivatie en inzet;
- taalvaardigheid;
- maatschappelijke en culturele belangstelling.

Van die leerlingen kan verwacht worden dat dit zich uit in een overeenkomstige leervaardigheid en leerbereidheid voor moderne talen, i.c. het Engels.

De beginsituatie mag dan al in principe gelijkaardig zijn, in de praktijk merken we **grote verschillen** door bijvoorbeeld de mate waarin leerlingen in contact zijn gekomen met het Engels, bv. via een taalbad. Daarbij komen ook nog de aanleg, de verschillen in motivatie en de verschillende leerstijlen. Sommigen zijn beter in staat tot inzichtelijk, abstraherend leren. Van hen kan een grotere vormcorrectheid en/of een bredere culturele achtergrond verwacht worden. Ze kunnen wellicht meer dan wat de leerplandoelstellingen voorschrijven.

Daarnaast - in een andere dimensie - is er de realiteit van anderstaligen en ex-OKAN'ers⁴. Een schoolbreed talenbeleid kan hier voorzien in manieren om met zulke situaties om te gaan, maar het is de opdracht van elke leraar om op die diversiteit in te spelen en elke (groep) leerling(en) op het juiste niveau uitdagingen te bieden.

De logische vooropleidingen voor de 3de graad aso zijn de studierichtingen van de 2de graad aso. In principe komen alle leerlingen dan ook uit een van deze studierichtingen.

1.4 Plaats van dit leerplan in het curriculum Engels secundair onderwijs

Dit leerplan bouwt verder op het leerplan Engels van de 2de graad aso (2012/7841/006). Daar werd het globaal ERK-niveau B1 behaald, het niveau "Independent user, threshold" dat als volgt omschreven wordt:

- *Can understand the main points of clear standard input on familiar matters regularly encountered in work, school, leisure, etc.*
- *Can deal with most situations likely to arise while travelling in an area where the language is spoken.*
- *Can produce simple connected text on topics that are familiar or of personal interest.*
- *Can describe experiences and events, dreams, hopes and ambitions and briefly give reasons and explanations for opinions and plans.*

Dit leerplan 3de graad moet het niveau B1 consolideren en bevat ook al verschillende doelen op het niveau B2. De leerlingen bereiken in de 3de graad onder meer hogere verwerkingsniveaus bij het uitvoeren van taken en gaan om met complexere teksten. Die groei van 1ste tot 3de graad wordt gedetailleerd verduidelijkt in een overzicht in deel 2 van dit leerplan.

In tegenstelling tot de specifieke eindtermen in de aso-richtingen met de pool moderne talen, schrijven de eindtermen voor de basisvorming geen domeinspecifieke invulling voor. Toch is een occasionele inkleuring van de lessen Engels door domeinspecifieke inhoud en contexten zeker relevant, bv. met het oog op verdere mens- of natuurwetenschappelijke, economische, enz. studies of als motiverend element. Hierover is overleg met vakwerkgroepen van de andere vakken noodzakelijk.

Het spreekt vanzelf dat - in het kader van een brede algemene vorming - ook teksten aan bod kunnen komen die tot andere domeinen behoren dan de poolvakken van de studierichting, bv. een economische tekst in de richting Wetenschappen-wiskunde, een tekst over ecologie, enz.

---

⁴ Leerlingen die uit de OnthaalKlas voor Anderstalige Nieuwkomers (OKAN) komen.

2 Realisatie van het christelijk mensbeeld

Dit is een leerplan van het Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs. Ons onderwijs streeft de vorming van de totale persoon na waarbij het christelijk mensbeeld centraal staat. Onderstaande waarden zijn dan ook altijd na te streven:

- *respect voor de medemens;*
- *solidariteit;*
- *zorg voor milieu en leven;*
- *respectvol omgaan met eigen geloof, anders gelovigen en niet-gelovigen;*
- *vanuit eigen spiritualiteit omgaan met ethische problemen.*

Deze waarden zijn meestal ook expliciet terug te vinden in het pedagogisch project van de school. Vanuit deze waarden en hun implementatie in het pedagogisch project, sturen leraren hun handelen op school en in de les. Bij de realisatie van de leerplandoelen krijgen zij kansen om verschillende van deze waarden samen met de leerlingen te exploreren, erover te reflecteren en vanuit de eigen visie met elkaar in dialoog te gaan.

Taalleraars hebben hierbij een specifieke taak door de kansen die taalonderwijs ons verschaft. Het communicatief vermogen staat centraal in taalonderwijs en taallessen zijn het terrein bij uitstek om aan de sociorelationele ontwikkeling te werken.

De leerlingen krijgen via allerlei taalactiviteiten de gelegenheid om een respectvolle attitude te ontwikkelen t.o.v. hun medeleerlingen en hun ideeën/overtuigingen/levensbeschouwing. Ze kunnen daarover respectvol met de andere in dialoog gaan. Dit is bv. het geval bij gesprekken, discussies, tekstbesprekingen, het voorbereiden en het uitvoeren van groepsopdrachten, mondelinge presentaties, rollenspelelen, het geven van feedback op producties van medeleerlingen...

Bovendien kan een taalleraar in zijn keuze van teksten (artikels, literaire fragmenten, songs, films...) en extracurriculaire activiteiten zoals bv. toneel, een veelheid aan brede maatschappelijke en persoonlijke thema's aanbrengen die een reflectie op de christelijke en andere waarden mogelijk maken.

Leerplandoelen die zich op het beoordelend verwerkingsniveau bevinden, stimuleren daarbij het kritisch denken van de leerlingen en nodigen hen uit tot de ontwikkeling van openheid t.o.v. en de reflectie op het beleven van christelijke waarden in onze maatschappij. Het eigen opvoedingsproject is daarin een belangrijk uitgangspunt.

Met het oog op de realisatie van dit mensbeeld zullen we in deel twee van dit leerplan uitdrukkelijk op kansen wijzen, bijvoorbeeld bij de keuze van leerinhouden.

3 Samenhang, leerlijn en sleutelbegrippen

3.1 Algemeen

De **vijf vaardigheden (luisteren, lezen, spreken, gesprekken voeren en schrijven)** worden in dit leerplan apart behandeld. Ze zijn immers duidelijk te **onderscheiden** en veronderstellen aparte strategieën. Het ontwikkelen van elke vaardigheid vergt een specifieke aanpak. Dus zul je in eerste instantie een vaardigheid (lezen bijvoorbeeld) apart inoefenen aan de hand van aangepaste taaltaken. Daarbij heb je oog voor het inoefenen van strategieën (bijvoorbeeld leesstrategieën) om die vaardigheid efficiënt en doelgericht uit te voeren.

Toch zijn de vaardigheden **vaak niet te scheiden**. Een bepaalde vaardigheid wordt meestal gekoppeld aan een andere vaardigheid. Zo kun je de leestekst gebruiken als vertrekpunt voor productieve taken (spreken of schrijven bijvoorbeeld). Dit samengaan van vaardigheden maakt de opdracht levensechter. In het dagelijkse leven zijn de vijf vaardigheden immers ook vaak geïntegreerd. Zo spreek je met anderen over wat je gelezen en gehoord hebt; terwijl je leest of luistert maak je aantekeningen van wat je belangrijk vindt om te onthouden; je schrijft om te reageren op een mail, een artikel, een stelling; je maakt notities voor een mondelinge uiteenzetting, enz.

Bovendien is er een **onlosmakelijke band tussen kennis van woordenschat, spraakkunst en cultuur en communicatieve vaardigheden**. Om communicatieve taaltaken met succes te kunnen uitvoeren, hebben de leerlingen de vereiste taalkennis, interculturele kennis, kennis van strategieën nodig. Daarom zul je je bij het oefenen van vaardigheden altijd afvragen: *Wat moeten de leerlingen kunnen doen? Wat moeten zij hiervoor kennen?*

Hoe kun je de leerling bij het uitvoeren van de taalkunde ondersteunen om zijn kennis op de gepaste manier in te zetten, om de taalkunde op het gewenste niveau uit te voeren? Hoe kun je ervoor zorgen dat hij in de toekomst gelijkaardige taaltaken zelfstandiger kan aanpakken en uitvoeren? Beschikt de leerling over de nodige kennis? Kennis van woordenschat, spraakkunst en cultuur wordt dus geïntegreerd in de communicatieve vaardigheden.

Communicatie (geschreven en gesproken boodschappen begrijpen, spreken en schrijven om een boodschap over te brengen) is het doel van taalonderwijs. Omdat kennis en vaardigheden zo nauw met elkaar verweven zijn, wordt er in het hoofdstuk over vaardigheden herhaaldelijk verwezen naar de taalkundige en de interculturele (kennis)elementen die de leerlingen moeten inzetten.

Conclusie: de term 'integratie' wordt in dit leerplan gebruikt in de dubbele betekenis:

- de samenhang tussen de verschillende communicatieve vaardigheden;
- de verwevenheid van kennis in communicatieve vaardigheden.

Detailering van de doelstellingen voor de communicatieve vaardigheden, de interculturele component en de taalkundige component vind je verderop in dit hoofdstuk.

3.2 Leerlijn

Dit leerplan beoogt de voortzetting van een continue opbouw van taalvaardigheid van de 1ste graad tot de 3de graad aso. Deze groei wordt o.m. bepaald door de beheersingsniveaus, te verwerken tekstsoorten en -kenmerken. Die eigenschappen van teksten bepalen de moeilijkheidsgraad voor de leerlingen en het niveau waarop zij de teksten moeten verwerken. De groei wordt voor de verschillende vaardigheden en tekstkenmerken schematisch weergegeven aansluitend bij de doelstellingen van die vaardigheden.

3.3 Enkele sleutelbegrippen

De eindtermen omschrijven wat de leerlingen op het einde van de 3de graad met de taal moeten kunnen doen in termen van *taaltaken*. Om de moeilijkheidsgraad of complexiteit van taaltaken te omschrijven, wordt een beroep gedaan op de begrippen *tekstsoort*, *tekstkenmerken* en *verwerkingsniveau*. Voor een goed begrip van de leerplandoelstellingen worden deze termen hieronder verduidelijkt. Je moet de doelstellingen steeds in hun geheel bekijken en steeds lezen in samenhang met aspecten als tekstsoort, tekstkenmerken en het verwerkingsniveau.

Voorbeeld:

De doelstelling bij de vaardigheid luisteren: “*relevante informatie selecteren*” krijgt pas echt vorm als je weet *bij welke tekstsoort* je de informatie moet selecteren, of het *onderwerp van de tekst* concreet dan wel abstract is, of het over een *zorgvuldig gearticuleerde of over een veeleer slordig uitgesproken tekst* gaat, of er eventueel *storende achtergrondgeluiden* de luistertaak bemoeilijken, of de *structuur van de tekst duidelijk* is, enz. Deze doelstelling krijgt dus betekenis als je al die elementen samen neemt en concretiseert: de omroeper in het station somt via de echoënde installatie een reeks treinvertragingen en spoorwijzigingen op in keurig Engels, maar de achtergrondgeluiden bemoeilijken het luisteren en uit de vele informatie moet je achterhalen hoeveel vertraging jouw trein heeft en of hij van het voorziene spoor zal vertrekken.

3.3.1 Taaltaak

De taaltaak beschrijft wat iemand doet met taal in relevante situaties, in zo authentiek mogelijke contexten. Dit moet leiden tot een resultaat (een inzicht of handeling: bv. iemand hoort een aankondiging in het station en stapt daardoor naar het juiste perron) of concreet product (een gesproken of geschreven tekst). Er is sprake van een open situatie, waarin de leerlingen zelfstandig moeten functioneren in de doeltaal. Leerlingen worden geleid naar de uiteindelijke taaltaak door middel van opdrachten en oefeningen.

Om een taaltaak te kunnen uitvoeren moeten de leerlingen de vaardigheid bezitten om hun kennis met betrekking tot vorm, betekenis en gebruikcontext van woorden en woordgroepen (collocations en uitdrukkingen) en grammaticale constructies functioneel toe te passen. Via oefening, reflectie op eigen taalgedrag, zelfevaluatie, feedback van medeleerlingen en leraar en door confrontatie met native speakers dient deze vaardigheid steeds verder opgevoerd te worden om de doeltreffendheid en de accuraatheid van de communicatie te verhogen.

Voorbeelden van taaltaken:

- bij het lezen van informatieve teksten ‘de hoofdgedachte achterhalen’ (ET 10) of concreter: bij het lezen van een krantenartikel in enkele zinnen weergeven wat de auteur over het onderwerp zegt.
- bij het beluisteren van argumentatieve teksten ‘de gedachtegang volgen’ (ET 3) of concreter: bij het beluisteren van een interview waarin de geïnterviewde zijn mening geeft over een bepaalde maatregel, aangeven waarom iemand voor of tegen de maatregel is.
- mondeling ‘verslag uitbrengen over een ervaring’ (ET 21) of concreter: ‘vertellen wat je tijdens een excursie gedaan hebt’; ‘het dagprogramma van de excursie toelichten en daarbij vertellen wat je precies gedaan hebt’;
- een presentatie geven (ET 22);
- een ervaring op een reis beschrijven (ET 32);
- een verslag van een uitstap schrijven (ET 37).

3.3.2 Tekstsoorten

Tekstsoorten worden omschreven op basis van wat als meest dominante kenmerk van de tekst ervaren wordt. De eindtermen onderscheiden vijf tekstsoorten waarmee de leerling moet kunnen omgaan.

Tekstsoort	Dominant kenmerk	Voorbeelden ⁵
<i>informatieve teksten</i>	overbrengen van informatie	tijdschriftartikel, interview, folder, verslag
<i>prescriptieve teksten</i>	rechtstreeks sturen van het handelen van de ontvanger	gebruiksaanwijzing, waarschuwing, recept, reglement, reclameboodschap (ook "persuasief")
<i>narratieve teksten</i>	feiten en gebeurtenissen verhalenend weergeven	reisverslag, reportage, verhaal, mop, film, anekdote
<i>argumentatieve teksten</i>	een redenering opbouwen	essay, betoog, lezersbrief, discussieforum
<i>artistiek-literaire teksten</i>	expliciete aanwezigheid van esthetische component	roman(fragment), gedicht, song, toneel, (kort-/strip)verhaal

De tekstsoort kan de moeilijkheidsgraad van taaltaken bepalen. Informatie halen uit een eenvoudig gedicht (artistiek-literair) zou in principe moeilijker zijn dan de informatie halen uit een eenvoudig schema (informatief). Het schrijven van een eenvoudig betoog (argumentatief) is complexer dan het schrijven van een eenvoudige waarschuwing. Het is echter niet alleen de tekstsoort die de moeilijkheidsgraad van een taalkaak bepaalt maar ook de tekstkenmerken en het *verwerkingsniveau* of het samenspel van deze drie parameters.

3.3.3 Tekstkenmerken

Tekstkenmerken worden omschreven aan de hand van vier criteria, die steeds bekeken worden in samenhang met de tekstsoort en het verwerkingsniveau. De drie aspecten bepalen samen de moeilijkheidsgraad van de doelstelling:

- *inhoudelijke elementen*: behandeld onderwerp en taalgebruikssituatie (bv. doelpubliek, afstand tot de leefwereld van de leerling, abstractieniveau);
- *visuele ondersteuning* (bv. lay-out), of *achtergrondgeluiden* (luisteren);
- *formele aspecten*: structuur, samenhang in de tekst, lengte, complexiteit van de zinsbouw;
- *taalgebruik*: bv. uitspraak, articulatie, tempo en vlotheid, taalvariëteit, woordenschat.

De doelstellingen bevatten voor elk van de vaardigheden de vereiste tekstkenmerken. Het leerplan groepeert die voor alle vaardigheden in een overzicht in deel 5.2.1.

3.3.4 Verwerkingsniveaus

Het verwerkingsniveau geeft aan wat de leerlingen met de tekst moeten kunnen doen. De leerplandoelen van de 3de graad aso onderscheiden drie verwerkingsniveaus (het beschrijvend, het structurend en het beoordelend niveau). Een werkwoord (bv. het onderwerp bepalen) geeft telkens aan wat de leerling precies met de tekst moet kunnen doen.

---

⁵ Meer voorbeelden in het betreffende deel van het leerplan.

Een hoger verwerkingsniveau impliceert dat de onderliggende verwerkingsniveaus ook bereikt zijn. Zo zal de leerling die een samenvatting kan geven (informatie op overzichtelijke en persoonlijke wijze ordenen – structurerend niveau) van een krantenartikel ook moeten kunnen zeggen waarover het artikel gaat (het onderwerp bepalen – beschrijvend niveau) en bondig kunnen aangeven wat de auteur over dit onderwerp zegt (de hoofdgedachte achterhalen – beschrijvend niveau).

Zoals blijkt uit onderstaand overzicht, verwacht men in de 3de graad bij productieve taken een grotere persoonlijke inbreng van de leerlingen. Zij worden dus verondersteld vaker een grotere vaardigheid aan de dag te leggen om hun gedachten/mening op een gestructureerde en/of gefundeerde manier te verwoorden en vorm te geven in een samenhangend geheel.

Verwerkingsniveaus bij de **receptieve vaardigheden** (lezen en luisteren)

	Voorbeelden
beschrijvend niveau	De leerlingen achterhalen de informatie zoals die in de tekst gegeven en opgebouwd is.
het onderwerp bepalen	<ul style="list-style-type: none"> - aangeven waarover de tekst gaat - de tekstsoort herkennen - aanduiden welk soort onderwerp een tekst behandelt
de hoofdgedachte achterhalen	<ul style="list-style-type: none"> - aanduiden wat het doel of de boodschap is van een tekst
de gedachtegang volgen	<ul style="list-style-type: none"> - elementen ordenen zoals ze in de tekst voorkomen - in een argumentatieve tekst de redenering volgen om te weten of de auteur voor of tegen een stelling is
relevante informatie selecteren	<ul style="list-style-type: none"> - selecteren van belangrijke informatie die letterlijk wordt vermeld in de tekst, zonder de verbanden tussen die elementen expliciet te benoemen of te moeten duiden - aanduiden van een aantal elementen (voorbeelden, argumenten, plaatsen, tijdstippen, cijfers...) die belangrijk zijn om de tekst goed te kunnen volgen of te begrijpen
de tekststructuur en -samenhang herkennen (lezen)	<ul style="list-style-type: none"> - aanvullen van een structuurschema dat nauw aansluit bij de structuur van de tekst met hoofdzaken en relevante informatie - een tekstsoort herkennen aan de hand van de macrostructuur van de tekst (inleiding, tussentitels...).
cultuuruitingen herkennen en opzoeken die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld	<ul style="list-style-type: none"> - informatie herkennen en opzoeken over aspecten van het dagelijkse leven (wonen, mobiliteit...), vrijetijdsbesteding (uitgaan, muziek, film...), kunst en cultuur (literatuur, toneel...), media (pers, tv, digitale media...), toerisme (bezienswaardigheden, specialiteiten...), onderwijs en opleidingen, politiek (partijen, socio-economisch beleid...) enz.
structurerend niveau	De leerlingen hebben een actieve inbreng in de wijze waarop ze de aangeboden informatie verwerken en presenteren .
informatie op overzichtelijke en persoonlijke wijze ordenen	<ul style="list-style-type: none"> - verbanden leggen tussen elementen of delen van de tekst: voor- en nadelen, argumenten en tegenargumenten tegenover elkaar plaatsen, oorzaak en gevolg met elkaar in verband brengen - een structuurschema opstellen - een nieuwe ordening aanbrenge in de tekst - een tekst samenvatten - aanvullen van een structuur waarbij de informatie die in de structuur moet komen niet de volgorde van de tekst volgt; het eigenlijke structureren is de taak van de leerling
beoordelend niveau	De leerlingen zijn in staat de tekst te beoordelen. Dat impliceert steeds het inbrengen van een tweede perspectief om een gefundeerde mening te vormen. Ze confronteren daarom informatie uit de tekst met: <ul style="list-style-type: none"> - andere elementen uit die tekst - een andere bron die hetzelfde onderwerp behandelt

	- de eigen voorkennis
een oordeel vormen	<ul style="list-style-type: none"> - bepalen van het doelpubliek van een tekst, van de intentie van de auteur, van de toon van de tekst - beoordelen van een tekst op volledigheid, coherentie... - twee persartikels vergelijken op hun volledigheid - bij een tekst over een vertrouwd onderwerp aangeven of de auteur voldoende rekening houdt met het standpunt van alle betrokkenen, hierbij argumenten formuleren

Verwerkingsniveaus bij de **productieve vaardigheden** (spreken en schrijven)

beschrijvend niveau	
<ul style="list-style-type: none"> - De taak is gebaseerd op behandelde teksten: de leerlingen brengen de informatie over zoals ze die verwerven, zonder noemenswaardige veranderingen qua inhoud, formulering of structuur. - De taak is niet gebaseerd op behandelde teksten: de leerlingen voeren de taak uit zonder daarbij specifieke tekststructuren te hanteren (= spontaan spreken en schrijven). 	
Spreken	Schrijven
<ul style="list-style-type: none"> - informatie geven en vragen - navertellen - spontane mening/appreciatie geven - beschrijven 	<ul style="list-style-type: none"> - inhoud globaal weergeven - spontane mening/appreciatie geven - mededeling schrijven - beschrijven
structurerend niveau	
<ul style="list-style-type: none"> - De taak is gebaseerd op behandelde teksten: er is een eigen inbreng van de leerlingen in formulering en structurering, buiten de elementen die werden overgenomen. Bij het samenvatten van teksten herstructureren de leerlingen bijvoorbeeld de informatie uit de tekst. Dit impliceert dat ze hoofd- en bijzaken al kunnen onderscheiden. - De taak is niet gebaseerd op behandelde teksten: de leerlingen brengen gestructureerd verslag uit; ze geven een presentatie; bij het schrijven van brieven en mails gebruiken ze structurelementen die eigen zijn aan correspondentie. 	
Spreken	Schrijven
<ul style="list-style-type: none"> - samenvatten - verslag uitbrengen/een presentatie geven - cultuurervaringen presenteren 	<ul style="list-style-type: none"> - samenvatten - verslag/brief schrijven - cultuurervaringen presenteren
beoordelend niveau	
<ul style="list-style-type: none"> - De taak impliceert steeds het inbrengen van een tweede perspectief om een gefundeerd standpunt te verwoorden en een oordeel te vormen over teksten. Leerlingen confronteren daarom informatie uit de tekst met <ul style="list-style-type: none"> - andere elementen uit die tekst; - een andere bron die hetzelfde onderwerp behandelt; - de eigen voorkennis. 	
Spreken	Schrijven
<ul style="list-style-type: none"> - een waardering kort toelichten - een gefundeerd standpunt naar voor brengen/argumenten formuleren 	<ul style="list-style-type: none"> - een gefundeerd standpunt verwoorden/argumenten formuleren

3.3.5 Strategieën

Strategieën zijn het geheel van technieken, operaties of handelingen die de leerling toepast om de taak (het begrijpen of het overbrengen van de boodschap) zo compleet en zo efficiënt mogelijk uit te voeren. Het zijn planmatige technieken, procedures, handelwijzen die elke geoefende taalgebruiker misschien onbewust hanteert en die door onderwijs bij de beginnende taalgebruiker ontwikkeld en versterkt worden. Daarbij kan het gaan om het maken van een schrijfplan, om technieken om een gesprek te beginnen, gaande te houden of af te sluiten, om (digitale en niet-digitale) hulpbronnen te raadplegen, enz.. In de 3de graad moeten de leerlingen deze strategieën gaandeweg zelfstandiger leren kiezen en toepassen.

3.3.6 Attitudes

Attitudes zijn houdingen en ingesteldheden die maken dat een taal beter en efficiënter geleerd wordt. Er zijn vijf vakgebonden attitudes, die als na te streven doelstelling gelinkt zijn aan de relevante vaardigheden. De doelstellingen die betrekking hebben op attitudes zijn met een asterisk (*) aangeduid. Voor attitudes geldt geen realisatie- maar een inspanningsverplichting. Het komt er dus op aan de leerlingen kansen te bieden en te stimuleren om deze attitudes te ontwikkelen door het aanbieden en inoefenen van gerichte activiteiten. Je hebt gerichte aandacht voor de doelstelling en je kan aantonen op welke manier die doelstelling wordt nagestreefd.

3.3.7 Taalleervaardigheden

Je besteedt bijzondere aandacht aan het leren leren van een moderne vreemde taal. Het bewust verwerven en ontwikkelen van vaardigheden die het leren van een moderne vreemde taal bevorderen is een elementaire doelstelling. *Algemene leervaardigheden*, zoals het oordeelkundig notities nemen, het ordenen van gegevens, het onderscheiden van hoofdzaken en bijzaken, enzovoort, krijgen bijzondere aandacht. Ook zul je nu en dan nagaan hoe de leerlingen de vreemde taal leren en leermethodes voor een bepaald onderdeel van de cursus voorstellen. Je kunt leerlingen ook laten vertellen hoe zij bepaalde delen van de cursus studeren.

Naast de meer algemene leervaardigheden zijn er ook *specifieke taalleervaardigheden* die leiden tot een correct gevoel voor zinsritme, intonatie en klanken, het vermogen om zinsstructuren, woordpatronen en spellingsvormen te onderscheiden, het vermogen om taalelementen te onthouden en weer op te roepen enz. Zij spelen bij het leren van een vreemde taal een bijzonder belangrijke rol. Het inzetten van functionele kennis hoort hierbij (*ET 42 en 43*), net als het inzetten van strategieën en attitudes. Het zijn noodzakelijke voorwaarden om taal te leren en te evolueren in dat leerproces.

Taalleervaardigheden behoren in feite tot de individuele beginsituatie van elke leerling. Zij zijn immers al in grotere of kleinere mate aanwezig nog voor de leerling aan de cursus Engels begint. De mate waarin hij over deze vaardigheden beschikt en ze ontwikkelt, bepaalt samen met factoren als motivatie, persoonlijke inzet en concentratievermogen, het succes van zijn Engels leren.

3.3.8 Uitbreiding – verdieping

De **basisdoelstellingen** in dit leerplan beschrijven het beheersingsniveau dat wij van **alle leerlingen** in aso-richtingen verwachten voor dit vak. Daarnaast formuleert het leerplan facultatief te behandelen doelstellingen die aangeduid worden als Verdieping of Uitbreiding, aangeduid met V of U. De begrippen uitbreiding en verdieping leunen vaak dicht bij elkaar aan. Het leerplan probeert de definities zo zuiver mogelijk te hanteren.

Bij **verdieping (V)** behaalt de leerling een grotere beheersingsgraad. Het realiseren van de doelstellingen op dit niveau kan maar voor een deelgroep van de leerlingen of voor sterkere klassen die blijken te hebben van een grotere aanleg voor talen.

Daarnaast formuleert het leerplan soms ook doelstellingen als **uitbreiding (U)**. Het gaat om leerstof die niet meteen tot het basispakket behoort. Op zich kan uitbreiding uitgewerkt worden op verschillende beheersingsniveaus. In die zin is uitbreiding niet noodzakelijk een nog hoger niveau, maar eerder een kwantitatieve toevoeging.

4 Opbouw en samenhang

Algemene doelstellingen (5.1)

Daarin formuleren we de algemene doelstellingen van het vreemdetalenonderwijs in het VVKSO, zoals die ook gelden voor het leerplan 2de graad en voor de andere leerplannen moderne vreemde talen.

Communicatieve vaardigheden (5.2)

De leerplandoelstellingen omschrijven voor de verschillende vaardigheden welke taken de leerling moet kunnen uitvoeren. Voor de receptieve vaardigheden worden hierbij de tekstsoorten aangegeven, voor de productieve vaardigheden de (gesproken en geschreven) teksten die de leerling zelf moet kunnen produceren. Daarnaast worden telkens voorbeelden gegeven van mogelijke leerinhouden: voorbeelden van tekstsoorten (receptieve vaardigheden) en voorbeelden van producties (productieve vaardigheden). Deze voorbeelden kunnen de leraar inspireren bij de selectie van teksten en opdrachten. De tekstenmerken bij de verschillende vaardigheden staan gegroepeerd in de overzichtstabel onder 5.2.1. In de overzichtstabellen ("leerlijnen") geven we bij elke vaardigheid aan, welke groei in de 3de graad verwacht wordt t.o.v. de 2de (en 1ste) graad. De groei die na de 2de graad verwacht wordt in verband met de tekstenmerken wordt eveneens in een overzichtstabel als leerlijn getoond.

Interculturele competentie (5.3)

De doelstellingen die - geïntegreerd in de vaardigheden - betrekking hebben op het herkennen van cultuuruitingen die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld sluiten aan bij de interculturele competentie (expliciet geformuleerd onder 5.3). Het gaat hier over kennis van de wereld in het algemeen en de Engelstalige wereld in het bijzonder, van taalkundige elementen (bv. afkortingen, letterwoorden...) en van sociolinguïstische aspecten (taalregisters, afwijkingen van de standaardtaal, beleefdheidsconventies, sociale conventies...).

Taalkundige component (5.4)

De leerplandoelstellingen en leerinhouden hebben ook betrekking op functionele kennis, strategieën en attitudes. Bij het uitvoeren van taaltaken moet de leerling vaardigheden inzetten die berusten op een samenspel van al deze componenten. Groeien in taalvaardigheid veronderstelt dan ook dat de verschillende componenten samen ontwikkeld worden.

De doelstellingen m.b.t. de taalkundige component beklemtonen het geïntegreerde karakter van kennis en vaardigheden. Vragen als "wat moet de leerling kunnen doen?" en "wat moet hij hiervoor kennen en weten?" zijn uiterst belangrijk. Om taken/taaltaken uit te voeren, moet de leerling immers de nodige functionele kennis (woordenschat, taalstructuren, taalinzichten...) inzetten. Tegelijkertijd breidt hij zijn taalkennis uit door te reflecteren over de ontvangen of geproduceerde tekst.

5 Doelstellingen en leerinhouden

5.1 Algemene doelstellingen

De visietekst “Een visie op het onderwijs in moderne vreemde talen”⁶ verwoordt de basisvisie voor het vreemdetalenonderwijs in dit leerplan. De tekst zegt onder meer dat de leerling:

- gevarieerde communicatieve ‘taaltaken’ leert uitvoeren met een progressie in moeilijkheidsgraad of complexiteit en een groei in autonomie;
- in zo authentiek mogelijke taalgebruikssituaties leert functioneren en daarbij leert reflecteren over taalgebruik en taalgebruikssituaties;
- met verschillende tekstsoorten leert omgaan.

De algemene doelstellingen liggen op vier terreinen: het terrein van de attitudes, het terrein van de taaltaken en functionele kennis, de interculturele competentie en de taalleervaarigheden.

De leerlingen ontwikkelen **attitudes** van bereidheid tot taalgebruik, tot taalzorg en om de taal te leren, in de taal positief te evolueren en te reflecteren over het eigen taalgedrag.

Zij kunnen **adequaat** en **zelfstandig functioneren in eenvoudige en courante communicatiesituaties** die relevant zijn voor hun interesse en leefwereld. Dit betekent:

- informatie uit gesproken boodschappen begrijpen (luistervaardigheid) en hierbij hun luistergedrag afstemmen op verschillende doeleinden;
- informatie uit geschreven teksten (leesvaardigheid) begrijpen, waarbij ze hun leesgedrag afstemmen op verschillende doeleinden of leesintenties;
- deelnemen aan eenvoudige rechtstreekse of telefonische gesprekken (gespreksvaardigheid);
- vragen enigszins uitvoeriger beantwoorden en/of iets vertellen m.b.t. het dagelijks leven, hun leefwereld (spreekvaardigheid);
- eenvoudige geschreven mededelingen doen en boodschappen formuleren, deelnemen aan vormen van geschreven interactie, zoals corresponderen en chatten (schrijfvaardigheid).

Om deze taaltaken te kunnen uitvoeren, hebben de leerlingen functionele kennis van woordenschat, spraakkunst en de socioculturele context van de Engelstalige wereld nodig.

De lessen Engels ondersteunen de ontwikkeling van de **interculturele competentie**. Ze dragen ertoe bij dat de leerlingen door hun taalkennis mensen uit andere culturen met respect en onbevooroordeeld kunnen ontmoeten.

Bij het uitvoeren van taaltaken leren de leerlingen leerstrategieën toepassen die hen in staat stellen om hun **taalleervaarigheid te ontwikkelen en daarbij alsmaar autonomer te worden**.

De leer- en evaluatieprocessen geven de leerlingen (en hun ouders) voldoende informatie om hen in staat te stellen **de aard van de verdere studies en/of beroepskeuze op een positieve wijze te bepalen** op het einde van het secundair onderwijs. De delibererende klassenraad moet hen hierbij kunnen begeleiden en adviseren, rekening houdend met het taalinzicht, de motivatie, de belangstelling en de aanleg van de individuele leerling.

---

6 VVKSO, Een visie op het onderwijs in moderne vreemde talen, 2007.

5.2 Communicatieve vaardigheden

5.2.1 Overzicht tekstkenmerken

De taaltaken bij de communicatieve vaardigheden (vanaf 5.2.2) krijgen pas concrete invulling als je ze toepast op teksten. Het niveau wordt sterk mee bepaald door de kenmerken van die teksten. Daarom moeten de doelstellingen van de communicatieve vaardigheden steeds samen gelezen worden met de tekstkenmerken.

In onderstaande tabel vind je de kenmerken waaraan de gelezen, beluisterde of geproduceerde teksten moeten beantwoorden. Met het oog op differentiatie (bijvoorbeeld voor het richtingspecifieke of voor talig sterkere groepen) worden extra (U) of verdiepende (V) kenmerken gesuggereerd.

Globaal overzicht tekstkenmerken aso	Luisteren	Lezen	Spoken	Mondelinge interactie	Schrijven
Onderwerp					
vrij concreet			X	X	X
af en toe abstract	X	X	V	V	V
in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven	X	X	X	X	X
onderwerpen van meer algemene aard, onder meer m.b.t. de actualiteit en de Engelstalige wereld	X	X	X	X	X
af en toe domeinspecifieke teksten ⁷	U	U	U	U	U
Taalgebruikssituatie					
voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties	X	X	X	X	X
met en zonder visuele ondersteuning		X	X		
met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen	X			X	
met en zonder achtergrondgeluiden	X		X		
met aandacht voor digitale media	X	X	X	X	X
socioculturele verschillen tussen de Engelstalige wereld en de eigen wereld		X			
de gesprekspartners richten zich tot elkaar en tot anderen				X	
Structuur – samenhang					
enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit			X	X	X
ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit	X	X			V
duidelijke tekststructuur			X	X	

⁷ Zie hierover de noot bij 1.4 *Plaats van dit leerplan in het curriculum Engels secundair onderwijs*

Globaal overzicht tekstkenmerken aso	Luisteren	Lezen	Spreeken	Mondelinge interactie	Schrijven
complexere elementen verbonden tot een coherente tekst			X	X	
tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit					X
tekststructuur met een zekere mate van complexiteit	X				
relatief complex gestructureerde informatieve, narratieve en prescriptieve teksten		X			
niet al te complex gestructureerde argumentatieve en artistiek-literaire teksten		X			
ook met overvloedige informatie	V	X			
Lengte					
vrij korte, af en toe langere teksten			X	X	X
af en toe iets langere teksten	X				
af en toe relatief lange teksten		X			
Uitspraak, articulatie, intonatie					
heldere uitspraak	X		X	X	
standaardtaal			X	X	
zorgvuldige articulatie	X		X	X	
duidelijke, natuurlijke intonatie	X		X	X	
ook met beperkte afwijking van de standaardtaal	X				
Tempo en vlotheid					
normaal tempo	X		X	X	
met eventuele herhalingen en onderbrekingen			X	X	
Woordenschat en taalvariëteit					
overwegend frequente woorden	X	X			
frequente woorden			X	X	X
niet altijd eenduidig in de context	X	X			
standaardtaal			X	X	X
ook met minimale afwijking van de standaardtaal	X				
vaker minimale afwijking van de standaardtaal		X			
informeel en formeel	X	X	X	X	X
aandacht voor taalvariëteiten	V	X			
toereikend om duidelijke beschrijvingen te geven en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard			X	X	X

5.2.2 Luisteren

Leerplandoelstellingen en mogelijke leerinhouden

Elk van de vermelde tekstsoorten moet aan bod komen. Voor elke tekstsoort maakt de leraar in overleg met de vakgroep een keuze uit de verschillende voorbeelden van luisterteksten uit het overzicht. Tekstkenmerken bepalen mee het niveau en de moeilijkheidsgraad van de beluisterde teksten. Onderstaande doelstellingen moeten samen gelezen worden met de kenmerken van de beluisterde teksten. De kenmerken van de luisterteksten vind je in de overzichtstabel onder 5.2.1.

Let wel: situaties waarin een luisterfragment gecombineerd wordt met beelden, leunen meestal dichter aan bij de realiteit. Luisteren zonder visuele ondersteuning komt bv. wel voor bij het gebruik van koptelefoons, het luisteren naar de radio en bij telefoongesprekken.

Doelstellingen		Tekstsoorten				
		Informatief	Prescriptief	Narratief	Argumentatief	Artistiek-literair
De leerlingen kunnen de volgende luistertaken uitvoeren op:						
beschrijvend niveau						
Lu 1	het onderwerp bepalen in (ET 1)	X	X	X	X	X
Lu 2	de hoofdgedachte achterhalen in (ET 2)	X	X	X	X	X
Lu 3	de gedachtegang volgen van (ET 3)	X	X	X	X	X
Lu 4	relevante informatie selecteren in (ET 4)	X	X	X	X	X
Lu 5	cultuuruitingen herkennen en opzoeken specifiek voor de Engelstalige wereld (ET 5)					
structurerend niveau						
Lu 6	de informatie op overzichtelijke en persoonlijke manier ordenen (ET 6)	X	X	X	X	X
Lu 7	de tekststructuur en -samenhang herkennen	X	X	X		
beoordelend niveau						
Lu 8	een oordeel vormen over (ET 7).	X	X	X	X	X

<p>Lu 9</p>	<p>De leerlingen kunnen bij het luisteren en het uitvoeren van luistertaken hun functionele taalkennis inzetten en uitbreiden (ET 42, ET 43).</p> <p>De functionele taalkennis heeft betrekking op:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de vorm, de betekenis en het gebruik van woorden en grammaticale structuren; – de uitspraak, het spreekritme en de intonatiepatronen. <p>De leerlingen kunnen reflecteren over taal en taalgebruik binnen de vermelde taalgebruikssituaties en daarbij hun functionele kennis ter ondersteuning van hun taalbeheersing uitbreiden door naar aanleiding van zinvolle communicatieve situaties en taaltaken (ET 43):</p> <ul style="list-style-type: none"> – reeds in de klas behandelde vormen en structuren te herkennen en ontleden; – door te observeren hoe vormen en structuren functioneren, onder begeleiding regels te ontdekken en formuleren; – gelijkenissen en verschillen tussen talen te ontdekken en hun kennis van andere talen in te zetten. <p>Nadenken over taal en taalgebruik betekent dat leerlingen vertrouwd zijn met:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de elementaire omgangsvormen; – verschillende tekstsoorten en luistersituaties; – de opbouw van een gesprek en van een gesproken tekst (openingsrituelen, onvolledige zinnen, hernemen van de woorden van de andere, aarzelingen, herhalingen, redundantie); – het taalgebruik van de spreker (formeel, informeel, vertrouwelijk) in duidelijke situaties; – intonatiepatronen; – non-verbaal gedrag.
<p>Lu 10</p>	<p>De leerlingen kunnen bij het beluisteren van teksten de in de context best passende strategieën gebruiken om hun luisterdoel te bereiken. Ze worden daarbij steeds zelfstandiger en tonen initiatief (ET 8).</p> <p>Ze kunnen:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen; – het luisterdoel bepalen en hun taalgedrag erop afstemmen; – zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent; – gebruikmaken van talige en niet-talige ondersteunende gegevens binnen en buiten de tekst; – vragen om iets langzamer te spreken, iets te herhalen; – hypothesen formuleren over de inhoud en de bedoeling van de tekst; – de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden; – de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context; – relevante informatie in kernwoorden noteren.
<p>Bij het uitvoeren van luistertaken ontwikkelen de leerlingen volgende attitudes</p>	
<p>Lu 11*</p>	<p>Ze tonen bereidheid en durven onbevooroordeeld te luisteren naar het Engels (ET 45*).</p>

Lu 12*	Ze tonen belangstelling voor de aanwezigheid van het Engels en andere moderne vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers (<i>ET 47*</i>).
Lu 13*	Ze staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van streken waar Engels gesproken wordt (<i>ET 48*</i>).
Lu 14*	Ze stellen zich open voor de esthetische component van teksten (<i>ET 49*</i>).

De leraar zorgt voor genoeg variatie in het aangeboden materiaal: instructies en opdrachten geformuleerd door de leraar, gesprekken in de klas, videomateriaal, audio-opnames, gesproken documenten op het internet in een multimediale omgeving (gesproken boodschap ondersteund met beeldmateriaal en titels of legendes). De leerlingen horen in ieder geval meestal *native speakers*, soms met (*regionale of andere, bv. sociologische*) variant. Ze horen ook geregeld *non-native speakers* die het Engels als communicatiemiddel gebruiken. Je gebruikt in principe altijd het Engels als voertaal in de klas. Op die manier wordt de les een permanente oefening in het begrijpen van gesproken taal.

Voor elke tekstsoort kan de leraar een keuze⁸ maken uit een veelheid aan luisterteksten :

Tekstsoorten	Voorbeelden van luisterteksten
Informatieve teksten	weerberichten, publieke aankondigingen, berichten op een antwoordapparaat, routebeschrijvingen, nieuwsberichten, interviews, gesprekken tussen moedertaalsprekers, uiteenzettingen (bv. door de leraar), documentaires, verslagen, toeristische info...
Prescriptieve teksten⁹	instructies, voorschriften, waarschuwingen, trailers, reclameboodschappen, publieke aankondigingen, recepten, preventiecampagnes, bijsluiters bij medicijnen...
Narratieve teksten	(video)reportages, verhalen, anekdotes, interviews, uittreksels uit films en series, moppen, documentaires...
Argumentatieve teksten	discussies, reclameboodschappen, debatten, verkoopgesprekken, filmfragmenten, recensies van films, muziek, voorstellingen, concerten en boeken...
Artistiek-literaire teksten	songs, gedichten, clips, filmfragmenten, film- en toneelfragmenten, series, podcasts, kortverhalen...

8 Deze lijst is niet exhaustief en kan aangevuld worden. Het spreekt vanzelf dat niet elk type aan bod moet komen.

9 Bij de prescriptieve en argumentatieve teksten rekenen we ook een aantal persuasieve teksten zoals trailers en reclameboodschappen.

Verticale leerlijn LUISTEREN

1ste graad	2de graad aso	3de graad aso
Beschrijvend niveau		
Het onderwerp bepalen in informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten;	Globale onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	Onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
de hoofdgedachte achterhalen in informatieve en narratieve teksten;	hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;	de gedachtegang volgen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;	relevante informatie selecteren in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	relevante informatie selecteren in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
de tekststructuur en -samenhang herkennen van informatieve en narratieve teksten.	cultuuruitingen herkennen specifiek voor de Engelstalige wereld.	cultuuruitingen herkennen en opzoeken specifiek voor de Engelstalige wereld.
Structurerend niveau		
	De informatie van informatieve en narratieve teksten overzichtelijk ordenen.	De informatie van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten op overzichtelijke en persoonlijke manier ordenen;
		de tekststructuur en -samenhang herkennen van informatieve, prescriptieve en narratieve teksten.
Beoordelend niveau		
		Een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

Leerlijn tekstkenmerken luisteren 2de graad – 3de graad

2de graad	3de graad
Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> vrij concreet in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven vertrouwd en af en toe minder vertrouwd af en toe ook onderwerpen van meer algemene aard 	Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> af en toe abstract in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven U : af en toe domeinspecifieke teksten onderwerpen van meer algemene aard (bv. de actualiteit en de Engelstalige wereld)
Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen met en zonder achtergrondgeluiden met aandacht voor digitale media 	Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen met en zonder achtergrondgeluiden met aandacht voor digitale media
Structuur en samenhang <ul style="list-style-type: none"> tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit ook samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit 	Structuur en samenhang <ul style="list-style-type: none"> ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit tekststructuur met een zekere mate van complexiteit V : ook met overvloedige informatie
Lengte <ul style="list-style-type: none"> af en toe iets langere teksten 	Lengte <ul style="list-style-type: none"> af en toe iets langere teksten en gesprekken
Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> heldere uitspraak, zorgvuldige articulatie duidelijke, natuurlijke intonatie standaardtaal 	Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> heldere uitspraak zorgvuldige articulatie duidelijke, natuurlijke intonatie ook met beperkte afwijking van de standaardtaal
Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> normaal tempo met eventuele herhalingen en onderbrekingen 	Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> normaal tempo
Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> frequente woorden overwegend eenduidig in de context standaardtaal, eventueel met een licht accent informeel en formeel 	Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> overwegend frequente woorden niet altijd eenduidig in de context ook met minimale afwijking van de standaardtaal informeel en formeel V : aandacht voor taalvariëteiten

5.2.3 Lezen

Leerplandoelstellingen en mogelijke leerinhouden

Elk van de vermelde tekstsoorten moet aan bod komen. Voor elke tekstsoort maakt de leraar in overleg met de vakgroep een keuze uit de verschillende voorbeelden van leesteksten.

De tekstkenmerken bepalen mee het niveau en de moeilijkheidsgraad van de leesteksten. Deze kenmerken vind je in de overzichtstabel onder 5.2.1.

Doelstellingen		Tekstsoorten				
		Informatief	Prescriptief	Narratief	Argumentatief	Artistiek-literair
De leerlingen kunnen de volgende leestaken uitvoeren op: beschrijvend niveau						
Le 1	het onderwerp bepalen in (ET 9)	X	X	X	X	X
Le 2	de hoofdgedachte achterhalen in (ET 10)	X	X	X	X	X
Le 3	de gedachtegang volgen van (ET 11)	X	X	X	X	X
Le 4	relevante informatie selecteren in (ET 12)	X	X	X	X	X
Le 5	de tekststructuur en -samenhang herkennen; structurende elementen in een tekst herkennen (ET 13)	X	X	X	X	X
Le 6	cultuuruitingen herkennen en opzoeken die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld (ET 14)					
structurerend niveau						
Le 7	de informatie overzichtelijk en op persoonlijke manier ordenen (ET 15)	X	X	X	X	X
beoordelend niveau						
Le 8	een gefundeerd oordeel vormen over (ET 16).	X	X	X	X	X
Bij het uitvoeren van leestaken kunnen de leerlingen:						
Le 9	hun functionele taalkennis inzetten en uitbreiden (ET 42). Dit betekent dat de leerlingen hun taalkennis kunnen inzetten om: - nieuwe boodschappen en teksten te begrijpen;					

	<ul style="list-style-type: none"> - onder begeleiding nieuwe taalkennis te kunnen opdoen als een leestekst als uitgangspunt voor taalstudie gebruikt wordt. <p>Reflecteren over taal en taalgebruik (ET 43). De leerlingen kunnen reflecteren over taal en taalgebruik binnen de vermelde taalgebruikssituaties en daarbij hun functionele kennis ter ondersteuning van hun taalbeheersing uitbreiden door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - naar aanleiding van zinvolle communicatieve situaties en taaltaken reeds in de klas behandelde vormen en structuren te herkennen en ontleden; - door te observeren hoe vormen en structuren functioneren, onder begeleiding regels te ontdekken en formuleren; - gelijkenissen en verschillen tussen talen te ontdekken en hun kennis van andere talen in te zetten.
Le 10	<p>Indien nodig, gebruiken de leerlingen de volgende strategieën om hun leesdoel te bereiken (ET 17):</p> <ul style="list-style-type: none"> - onduidelijke passages herlezen; - het leesdoel bepalen en hun taalgedrag erop afstemmen; - gebruikmaken van ondersteunende gegevens (talige en niet-talige zoals afbeeldingen) binnen en buiten de tekst; - digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden raadplegen; - hypothesen vormen over de inhoud en de bedoeling van de tekst; - de vermoedelijke betekenis van transparante woorden en uitdrukkingen afleiden; - de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden en uitdrukkingen afleiden uit de context; - relevante informatie aanduiden.
Bij het uitvoeren van leestaken ontwikkelen de leerlingen volgende attitudes	
Le 11*	Ze zijn bereid en durven onbevooroordeeld te lezen in het Engels (ET 45*).
Le 12*	Ze tonen belangstelling voor de aanwezigheid van het Engels en van andere moderne vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers (ET 47*).
Le 13*	Ze zijn bereid open te staan voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal gesproken wordt (ET 48*).
Le 14*	De leerlingen hebben oog voor de esthetische component van teksten (ET 49*).

De tekstkenmerken van de gelezen documenten : zie overzichtstabel onder 5.2.1.

Je zorgt voor genoeg variatie in het aangeboden leesmateriaal: advertenties, brochures, verhalen, interviews, krantenartikelen, webpagina's, blogs... De leerlingen lezen in ieder geval meestal authentic native English. Nu en dan kunnen ze ook geconfronteerd worden met teksten van non-native speakers die het Engels als communicatiemiddel gebruiken; bv. discussiefora, online customer reviews...

Hieronder volgt een aantal suggesties voor leesteksten¹⁰ waaruit de leraar in overleg met de vakgroep een keuze maakt.

Tekstsoorten	Voorbeelden van leesteksten
Informatieve teksten	artikel uit kranten en tijdschriften (over allerhande, eventueel domeingerichte onderwerpen), interview, dialoog, mededeling, toeristische informatie, informatie over studies en cursussen, informele boodschap (brieven, e-mails), verslag, webpagina en andere digitale teksten (blog...), affiche, prijslijst, formulier, tabel, activiteitenkalender, schema, recensie...
Prescriptieve teksten	aankondiging, opschrift, waarschuwing, regels bij sport en spel, instructies, reglement, gebruiksaanwijzing, handleiding, recept, reclamefolder, (toeristische) advertentie...
Narratieve teksten	reportage, verhaal, relaas, scenario, interview, feuilleton, anekdote, mop, <i>fait divers</i> , getuigenis...
Argumentatieve teksten	lezersbrief, discussieforum, pamflet, betoog, essay, verslag van debat...
Artistiek-literaire teksten ¹¹	gedicht, verhaal, strip, liedjestekst, cartoon, kortverhaal, (jeugd)roman, graphic novel, toneel...

Plaats van de literatuur

In de 3de graad aso dient meer ruimte vrijgemaakt te worden voor artistiek-literaire teksten dan in de vorige graden.

Enerzijds beschikken leerlingen ondertussen over meer taalkundige, culturele en psychologische bagage om dit soort teksten te waarderen, anderzijds zijn er heel wat aansluitingsmogelijkheden tussen de courante thema's en lesonderwerpen van de 3de graad en het artistiek-literair aanbod. Belangrijk is wel dat de leerlingen in beide leerjaren artistiek-literaire documenten als bron van luister-, lees- en/of kijkgenot en/of esthetische schoonheid leren ervaren (*ET 49**). De link met de interculturele component ligt hierbij voor de hand (zie ook doelstelling IC 4).

In deel 2 vind je tips om lesactiviteiten rond audio- en/of visueel ondersteunde artistiek-literaire documenten te optimaliseren.

¹⁰ Deze lijst is niet exhaustief en kan aangevuld worden. Het spreekt vanzelf dat niet elk type aanbod moet komen.

¹¹ In deel 2, vind je didactische tips om lesactiviteiten rond gelezen artistiek-literaire teksten te optimaliseren.

Verticale leerlijn LEZEN

1ste graad	2de graad aso	3de graad aso
Beschrijvend niveau		
Onderwerp bepalen in informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten;	Globale onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	Onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
hoofdgedachte achterhalen in informatieve en narratieve teksten;	hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;	de gedachtegang volgen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;	met een gerichte leesopdracht relevante informatie selecteren in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	relevante informatie selecteren in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
	de tekststructuur en -samenhang herkennen; structurerende elementen in een tekst herkennen;	de tekststructuur en -samenhang herkennen; structurerende elementen in een tekst herkennen;
de tekststructuur en -samenhang herkennen van informatieve en narratieve teksten.	cultuuruitingen herkennen die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld.	cultuuruitingen herkennen en opzoeken die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld.
Structurerend niveau		
	De informatie van informatieve en narratieve teksten overzichtelijk ordenen.	De informatie van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten op overzichtelijke en persoonlijke manier ordenen.
Beoordelend niveau		
	Een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.	Een gefundeerd oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

Leerlijn tekstkenmerken lezen 2de - 3de graad aso

2de graad	3de graad
Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> vrij concreet in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven af en toe ook onderwerpen van meer algemene aard (o.m. de actualiteit) 	Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> af en toe abstract vertrouwd onderwerpen van meer algemene aard (bv. met betrekking tot de actualiteit en de Engelstalige wereld) in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven U : af en toe domeinspecifieke teksten
Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties met en zonder visuele ondersteuning met aandacht voor digitale media socioculturele verschillen tussen de Engelstalige wereld en de eigen wereld 	Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties met en zonder visuele ondersteuning met aandacht voor digitale media socioculturele verschillen tussen de Engelstalige en de eigen wereld
Structuur en samenhang <ul style="list-style-type: none"> ook samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit eenvoudig gestructureerde narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten niet al te complex gestructureerde informatieve en prescriptieve teksten ook met redundante informatie 	Structuur en samenhang <ul style="list-style-type: none"> ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit relatief complex gestructureerde informatieve, narratieve en prescriptieve teksten niet al te complex gestructureerde argumentatieve en artistiek-literaire teksten ook met overtollige informatie relatief complex gestructureerde informatieve, narratieve en prescriptieve teksten niet al te complex gestructureerde argumentatieve en artistiek-literaire teksten
Lengte <ul style="list-style-type: none"> af en toe iets langere teksten 	Lengte <ul style="list-style-type: none"> af en toe relatief lange teksten
Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> frequente woorden overwegend eenduidig in de context ook met minimale afwijking van de standaardtaal informeel en formeel 	Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> overwegend frequente woorden niet altijd eenduidig in de context informeel en formeel vaker minimale afwijking van de standaardtaal aandacht voor taalvariëteiten

5.2.4 Spreken

Leerplandoelstellingen en mogelijke leerinhouden

Elk van de vermelde tekstsoorten moet aan bod komen. Voor elke tekstsoort maak je in overleg met de vakgroep een keuze uit de verschillende voorbeelden in de rechter kolom. De doelstellingen moeten samen gelezen worden met de kenmerken van de teksten die aan die taken gerelateerd worden. Zij bepalen mee het niveau en de moeilijkheidsgraad van de geproduceerde teksten. Deze kenmerken vind je in de overzichtstabel onder 5.2.1.

Doelstellingen		Mogelijke gesproken producties
De leerlingen kunnen de volgende spreektaken uitvoeren op: beschrijvend niveau		
Spr 1	informatie meedelen uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten (ET 18)	Mondeling verwoorden van: <ul style="list-style-type: none"> - elementen uit een persartikel; - praktische informatie uit een gebruiksaanwijzing, een recept; - gegevens over het verloop van een verhaal, film (fragment); - beargumenteerd opiniestuk; - elementen i.v.m. onderwerp, personages, sfeer... in een lied, gedicht...
Spr 2	beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen, ook zonder sjabloon (ET 19)	navertellen van een nieuwsitem, reportage, reiservaring ook zonder sjabloon of sleutelwoorden.
structurerend niveau		
Spr 3	beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten (ET 20)	samenvatting van persartikels, videoclip, interviews, kortverhalen
Spr 4	verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie, een gebeurtenis (ET 21)	mondeling verslag over een eigen reis- en/of werkervaring, een project op school, een gebeurtenis uit de actualiteit ...
Spr 5	een presentatie geven (ET 22)	een presentatie over een zoekopdracht, een film, een boek, een eigen creatie, een excursie...
Spr 6	cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld (ET 23)	documentatie opzoeken, verwerken en presenteren over aspecten van het dagelijkse leven (wonen, mobiliteit...), van vrijetijdsbesteding (uitgaan, muziek, film...), van kunst en cultuur (literatuur, toneel...), van media (pers, tv, radio...), van toerisme (bezienswaardigheden...), van opvoeding (schoolstelsel, opleidingen...), van politiek (partijen, socio-economisch beleid...), enz.
beoordelend niveau		
Spr 7	een waardering toelichten (ET 24)	gefundeerde reactie op items op discussiefora, meningen vergelijken..
Spr 8	een gefundeerd standpunt naar voor brengen bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten (ET 25).	pro en/of contra-argumenten formuleren op basis van een persartikel, een opiniestuk..

Bij het uitvoeren van spreektaken	
Spr 9	<p>kunnen de leerlingen hun functionele kennis (taalhandelingen, woordenschat en grammatica) inzetten en uitbreiden (<i>ET 42-43</i>).</p> <p>De functionele taalkennis heeft betrekking op de vorm, de betekenis en het gebruik van woorden en grammaticale structuren, op de uitspraak.</p> <p>Dit betekent dat de leerlingen, naar aanleiding van zinvolle communicatieve situaties en taaltaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reeds in de klas behandelde vormen en structuren kunnen gebruiken; - door te observeren hoe vormen en structuren functioneren, onder begeleiding regels kunnen ontdekken en formuleren; - gelijkenissen en verschillen tussen talen kunnen ontdekken en hun kennis van andere talen inzetten.
Bij het uitvoeren van spreektaken passen de leerlingen, waar nodig, de volgende strategieën toe (<i>ET 26</i>):	
Spr 10	<ul style="list-style-type: none"> - het spreekdoel bepalen en hun taalgebruik erop afstemmen; - een spreekplan opstellen; - zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen verwoorden; - bij een gemeenschappelijke spreektaak: <ul style="list-style-type: none"> - afspraken maken over inhoud en formulering (taal), - elkaars inbreng in de tekst opnemen, - elkaars inbreng (voorbereiding, tussenkomsten) evalueren, corrigeren en redigeren; - desnoods gebruikmaken van een sjabloon en/of sleutelwoorden; - gebruikmaken van non-verbaal gedrag; - gebruikmaken van ondersteunend visueel en auditief materiaal; - ondanks moeilijkheden via omschrijvingen de correcte boodschap overbrengen; - waar nodig, digitale en niet-digitale hulpbronnen (woordenboeken, grammatica's, woordenlijsten...) efficiënt raadplegen en de gevonden informatie correct gebruiken.
Bij het uitvoeren van spreektaken ontwikkelen de leerlingen de volgende attitudes	
Spr 11*	Ze tonen durf en bereidheid om de spreektaken uit te voeren en de gepaste spreekstrategieën in te zetten. Ze worden daarbij zelfstandiger en nemen meer initiatief (<i>ET 45*</i>).
Spr 12*	Ze streven naar een verzorgd taalgebruik, onder andere door het inzetten van strategieën (<i>ET 46*</i>).

Schematische voorstelling van de spreektaken

Verwerkings-niveau	Spreektaken	Tekstsoort ¹²				
		Informatief	Prescriptief	Narratief	Argumentatief	Artistiek-literair
Beschrijvend	informatie meedelen	X	X	X	X	X
	navertellen	X		X		
Structurerend	samenvatten	X		X		X
	verslag uitbrengen					
	een presentatie geven					
	cultuuruitingen opzoeken en presenteren					
Beoordelend	een waardering toelichten					
	een gefundeerd standpunt naar voor brengen	X	X	X	X	X

12 De aangekruiste tekstsoort betreft hier de tekst waarover de spreektaak handelt. Het verdient aanbeveling, bij de geproduceerde teksten enige variatie na te streven waar dat mogelijk is, bv. informatief en narratief of argumentatief af te wisselen.

Verticale leerlijn SPREKEN

1ste graad	2de graad aso	3de graad aso
Beschrijvend niveau		
Meedelen van informatie uit informatieve en narratieve teksten die ze vooraf kenden;	Informatie uit informatieve, prescriptieve, narratieve en artistiek-literaire teksten meedelen;	Informatie meedelen uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
navertellen van een verhaal of een gebeurtenis uit informatieve en narratieve teksten met ondersteuning van sleutelwoorden of met visuele ondersteuning;	beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen.	beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen.
hardop lezen van informatieve, prescriptieve, narratieve en artistiek-literaire teksten die vooraf beluisterd én gelezen werden en daarnaast het hardop lezen van informatieve, prescriptieve, narratieve en artistiek-literaire teksten die voordien stil gelezen werden;		
vertellen van een gebeurtenis, een verhaal, of iets of iemand beschrijven met ondersteuning van sleutelwoorden of met visuele ondersteuning;		
gebruik maken van elementaire omgangsvormen en beleefdheidsconventies.		
Structurerend niveau		
Aan de hand van sleutelwoorden, een verwerkte tekst bondig weergeven;	Gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten;	Beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten;
voorbereide informatie presenteren aan de hand van een format;	een presentatie geven aan de hand van een format;	een presentatie geven;
aan de hand van sleutelwoorden bondig verslag uitbrengen over een gebeurtenis.	verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie en een gebeurtenis.	verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie, een gebeurtenis;
		cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld.
Beoordelend niveau		
Een spontane mening geven.	Een waardering kort toelichten;	Een waardering toelichten;
	informatieve en narratieve teksten becommentariëren.	een gefundeerd standpunt naar voor brengen bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

Leerlijn tekstkenmerken spreken 2de graad - 3de graad

2de graad	3de graad
Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • in verband met de eigen leefwereld en het dagelijks leven • af en toe ook onderwerpen van meer algemene aard 	Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • vrij concreet • V : af en toe abstract • in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven • U : af en toe domeinspecifieke teksten • onderwerpen van meer algemene aard, onder meer m.b.t. de actualiteit en de Engelstalige wereld
Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • concrete en voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties • met en zonder achtergrondgeluiden • met en zonder visuele ondersteuning • met aandacht voor digitale media • de spreker richt zich tot andere leerlingen binnen relevante taalgebruikssituaties 	Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties • met en zonder visuele ondersteuning • met en zonder achtergrondgeluiden • met aandacht voor digitale media
Structuur en samenhang <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en samengestelde zinnen • duidelijke tekststructuur • korte, eenvoudige elementen verbonden tot een samenhangend geheel 	Structuur en samenhang <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit • duidelijke tekststructuur • complexere elementen verbonden tot een coherente tekst
Lengte <ul style="list-style-type: none"> • vrij korte teksten 	Lengte <ul style="list-style-type: none"> • vrij korte en af en toe langere teksten
Uitspraak, articulatie en intonatie <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak, zorgvuldige articulatie • natuurlijke intonatie • standaardtaal 	Uitspraak, articulatie en intonatie <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak, zorgvuldige articulatie • standaardtaal • duidelijke, natuurlijke intonatie
Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen • normaal tempo 	Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen • normaal tempo
Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • standaardtaal • formeel en informeel • toereikend om, eventueel met behulp van omschrijvingen, over de eigen leefwereld te spreken 	Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • standaardtaal • formeel en informeel • toereikend om eenvoudige beschrijvingen te geven van en een spontane mening te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard.

5.2.5 Mondelinge interactie (gesprekken voeren)

Leerplandoelstellingen en mogelijke leerinhouden

In mondelinge interactie komen zowel spreek- als luistervaardigheid aan bod. Toch is er een verschil tussen die vaardigheid en afzonderlijke receptie of productie. Bij het voeren van een gesprek overlappen productieve (spreken) en receptieve (luisteren) processen elkaar.

De gevoerde gesprekken moeten beantwoorden aan de tekstkenmerken die je vindt in overzichtstabel 5.2.1.

Gespr 1	De leerlingen kunnen de taaltaken gerangschikt onder 'luisteren' en 'spreken', in een gesprekssituatie uitvoeren (ET 27): <ul style="list-style-type: none"> – hun gesprekspartner voldoende begrijpen om het gesprek vlot te laten verlopen; – informatie meedelen uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten; – beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen; – beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten; – verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie en een gebeurtenis; – een presentatie geven; – cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld; – een waardering kort toelichten; – een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten; – een gefundeerd standpunt naar voor brengen bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.
Gespr 2	De leerlingen kunnen niet al te complexe rechtstreekse en telefonische gesprekken beginnen, aan de gang houden en afsluiten (ET 28).
Gespr 3	Indien nodig, passen de leerlingen gespreksstrategieën toe (ET 29): <ul style="list-style-type: none"> – zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen begrijpen of uitdrukken; – het doel van de interactie en de gesprekspartner(s) bepalen en hun taalgedrag erop afstemmen; – relevante voorkennis oproepen en gebruiken; – spreekdoel en doelpubliek bepalen; – gebruikmaken van non-verbaal gedrag; bewust aandacht besteden aan lichaamstaal en oogcontact;<ul style="list-style-type: none"> ◦ emoties via stem klank, volume en intonatie uitdrukken; ◦ actief luisteren naar de gesprekspartner (laten blijken van instemming door knikken, oogcontact beantwoorden, mensen laten uitspreken); – ondanks moeilijkheden via omschrijvingen de correcte boodschap overbrengen; – vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen;

	<ul style="list-style-type: none"> – zelf iets herformuleren om wederzijds begrip na te gaan; – eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden en af te sluiten; – doorgaan op wat de gesprekspartner gezegd heeft; – zelf bijdragen tot de conversatie (onderwerpen aanbrengen, vragen stellen); – rekening houden met conventies bij mondelinge interactie.
Bij het uitvoeren van gesprekstaken kunnen de leerlingen:	
Gespr 4	<p>hun functionele taalkennis inzetten en uitbreiden. Ze kunnen hierbij reflecteren over taal en taalgebruik (ET 42, ET 43). Dit betekent dat de leerlingen, naar aanleiding van zinvolle communicatieve situaties en taaltaken,</p> <ul style="list-style-type: none"> – reeds in de klas behandelde vormen en structuren kunnen herkennen en ontleden; – door te observeren hoe vormen en structuren functioneren, onder begeleiding regels kunnen ontdekken en formuleren; – gelijkenissen en verschillen tussen talen kunnen ontdekken en hun kennis van andere talen inzetten.
Bij het uitvoeren van gesprekstaken ontwikkelen de leerlingen volgende attitudes:	
Gespr 5*	Ze tonen bereidheid en durf om gesprekken te voeren in het Engels (ET 45*).
Gespr 6*	Ze streven naar taalverzorging: uitspraak en vormcorrectheid (ET 46*).
Gespr 7*	Ze tonen belangstelling voor de aanwezigheid van het Engels en andere moderne vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers (ET 47*).
Gespr 8*	Ze staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar Engels gesproken wordt (ET 48*).

Komen aan bod:

- informele en formele **gesprekken** over onderwerpen uit de eigen leefwereld zoals familie, hobby's, studie- of beroepskeuze, bedrijven, reizen, sport, een uitstapje, een boek, een film, muziek, een optreden, over onderwerpen van meer algemene aard zoals actuele gebeurtenissen, een ontmoeting, gesprekken in een winkel, bank, bij paspoortcontrole...
- **discussies** (met parafaseren en samenvatting) waarin de leerling zijn mening, overtuiging, akkoord of weigering, een mogelijk alternatief formuleert, of bevestigingen van een mededeling, klachten... Zie ook de leerinhouden bij luisteren en spreken.

Leerlijn Mondelinge interactie

1ste graad	2de graad aso	3de graad aso
<p>Deelnemen aan een gesprek door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vragen, antwoorden en uitspraken te begrijpen; - erop te reageren; - zelf vragen te stellen, antwoorden te geven en uitspraken te doen. 	<p>De leerlingen kunnen de taaltaken, gerangschikt onder 'luisteren' en 'spreken', in een gesprekssituatie uitvoeren;</p>	<p>De taaltaken, gerangschikt onder 'luisteren' en 'spreken', in een gesprekssituatie uitvoeren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hun gesprekspartner voldoende begrijpen om het gesprek vlot te laten verlopen; - informatie meedelen uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten; - beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen; - beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten; - verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie en een gebeurtenis; - een presentatie geven; - cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld; - een waardering kort toelichten; - een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten; - een gefundeerd standpunt naar voor brengen bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
<p>Een eenvoudig gesprek beginnen, voeren en afsluiten;</p>	<p>een eenvoudig gesprek beginnen, aan de gang houden en afsluiten.</p>	<p>niet al te complexe rechtstreekse en telefonische gesprekken beginnen, aan de gang houden en afsluiten.</p>
<p>gebruik maken van elementaire omgangsvormen en beleefdheidsconventies.</p>		

Leerlijn tekstkenmerken mondelinge interactie 2de graad – 3de graad

2de graad	3de graad
Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven • af en toe ook onderwerpen van algemene aard 	Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • vrij concreet • V : af en toe abstract • ook onderwerpen van meer algemene aard, onder meer i.v.m. de actualiteit en de Engelstalige wereld • in verband met de eigen leefwereld en het dagelijks leven • U : af en toe domeinspecifieke teksten
Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • de gesprekspartners richten zich meestal direct tot elkaar • voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties • met en zonder visuele ondersteuning (met inbegrip van non-verbale signalen) • met aandacht voor digitale media 	Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties • de gesprekspartners richten zich tot elkaar en tot anderen • met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen • met aandacht voor digitale media
Structuur en samenhang <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en samengestelde zinnen • duidelijke tekststructuur • korte, eenvoudige elementen verbonden tot een samenhangend geheel 	Structuur en samenhang <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit • duidelijke tekststructuur • complexere elementen verbonden tot een coherente tekst
Lengte <ul style="list-style-type: none"> • vrij korte gesprekken 	Lengte <ul style="list-style-type: none"> • vrij korte en af en toe langere gesprekken
Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak • zorgvuldige articulatie • natuurlijke intonatie • standaardtaal 	Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak • standaardtaal • zorgvuldige articulatie • duidelijke, natuurlijke intonatie
Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventueel herhalingen en onderbrekingen; • normaal tempo 	Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen • normaal tempo
Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • toereikend om, eventueel met behulp van omschrijvingen, over de eigen leefwereld te spreken • standaardtaal • informeel en formeel 	Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • toereikend om eenvoudige beschrijvingen te geven van en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard • standaardtaal • informeel en formeel

5.2.6 Schrijven

Voor elke tekstsoort maakt de leraar in overleg met de vakgroep een keuze uit de verschillende voorbeelden uit onderstaand overzicht. De tekstkenmerken bepalen mee het niveau en de moeilijkheidsgraad van de geproduceerde teksten. Deze kenmerken van de aan deze doelstellingen gerelateerde teksten vind je in de overzichtstabel onder 5.2.1.

Leerplandoelstellingen en mogelijke leerinhouden

Taaltaken		Mogelijke schrijftaken
De leerlingen kunnen de volgende schrijftaken uitvoeren op:		
beschrijvend niveau		
Sch 1	gelezen teksten globaal weergeven (ET 30)	passages uit gelezen teksten parafraseren bv. in het kader van het opstellen van een handleiding, een brochure, een folder, een gids, een affiche...
Sch 2	een mededeling schrijven (ET 31)	een dagprogramma opstellen, een mededeling schrijven op een sociaal netwerk, een taakverdeling maken, een uitnodiging schrijven, een bericht achterlaten, een advertentie opstellen, een oproep doen, instructies geven, uitleg geven bij een routebeschrijving, een cv opstellen...
Sch 3	een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven (ET 32)	op basis van visuele ondersteuning (zoals foto's) of eigen ervaringen, een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven bv. een spontaan reisverslag schrijven, schrijven op een blog of een sociaal netwerk...
Sch 4	over gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten een spontane mening verwoorden (ET 34)	over onderwerpen die in de klas behandeld worden een mening schrijven bv. oefeningen geïnspireerd op webpagina's van kranten die hun lezers uitnodigen om te reageren op artikels, reageren op een forum, schrijfgesprekken; mening schrijven over gelezen boek...
structurerend niveau		
Sch 5	beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten samenvatten (ET 35)	gelezen teksten, lectuur... samenvatten, een reisbrochure voor een excursie maken...
Sch 6	gelezen argumentatieve teksten samenvatten (ET 36)	kort het standpunt van de auteur verwoorden...
Sch 7	een verslag schrijven (ET 37)	een gestructureerd verslag maken over een excursie, een interview, een boek, vergadering (minutes), seminarie, een film...
Sch 8	informele en formele, ook digitale correspondentie voeren (ET 38)	brieven en mails schrijven om inlichtingen te vragen, om een afspraak te maken, om iemand uit te nodigen, te feliciteren, te bedanken, om contact te onderhouden, om iets te vertellen, te beschrijven, motivatiebrieven schrijven...
Sch 9	cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld (ET 39)	documentatie opzoeken, verwerken en schriftelijk weergeven over aspecten van het dagelijkse leven (wonen, eten, mobiliteit...), van vrijetijdsbesteding (uitgaan, muziek,

		film...), van kunst en cultuur (literatuur, toneel...), van media (pers, tv, radio...), van toerisme (bezienswaardigheden, specialiteiten...), van opvoeding (schoolstelsel, opleidingen...) van politiek (partijen, socio-economisch beleid...) enz.
beoordelend niveau		
Sch 10	een standpunt schrijven in de vorm van een informatieve en argumentatieve tekst (ET 40).	geargumenteerd reageren op een vraag of een stelling op een forum, rekening houdend met voorgaande reacties, meningen vergelijken, gefundeerd commentaar over een boek, een film, een uitstap, standpunt verwoorden over onderwerpen van meer algemene aard...
Bij het uitvoeren van schrijftaken :		
Sch 11	kunnen de leerlingen alledaagse uitdrukkingen en elementaire routines in het Engels gebruiken (ET 33).	
Sch 12	kunnen de leerlingen hun functionele kennis (taalhandelingen, woordenschat en grammatica) inzetten en uitbreiden (ET 42-43). De functionele taalkennis heeft betrekking op de vorm, de betekenis en het gebruik van woorden en grammaticale structuren en op de correcte spelling. Dit betekent dat de leerlingen, naar aanleiding van zinvolle communicatieve situaties en schrijftaken, - reeds in de klas behandelde vormen en structuren kunnen gebruiken; - door te observeren hoe vormen en structuren functioneren, onder begeleiding, regels kunnen ontdekken en formuleren; - gelijkenissen en verschillen tussen talen kunnen ontdekken en hun kennis van andere talen inzetten.	
Sch 13	kunnen de leerlingen, indien nodig, de volgende strategieën toepassen (ET 41): - het schrijfdoel bepalen en hun taalgebruik erop afstemmen; - een schrijfplan opstellen; - de passende lay-out gebruiken; - de eigen tekst nakijken; - zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen uitdrukken; - bij een gemeenschappelijke schrijftaak: ° afspraken maken over inhoud en formulering (taal), ° elkaars inbreng in de tekst opnemen, ° elkaars voorbereiding evalueren, corrigeren en redigeren; - gebruikmaken van een model; - digitale en niet-digitale hulpbronnen (woordenboeken, grammatica's, spellingcontrole...) en gegevensbestanden kritisch raadplegen en de gevonden informatie correct gebruiken; - gegevensbestanden raadplegen en rekening houden met de gevonden informatie; - rekening houden met de belangrijkste conventies en de eigenheid van geschreven taal.	
Sch 14*	tonen de leerlingen de bereidheid en durf om te schrijven in het Engels (ET 45*).	
Sch 15*	streven de leerlingen naar verzorgd taalgebruik, onder andere door het inzetten van strategieën (ET 46*): De leerlingen zijn bereid: - hun teksten na te lezen op vormcorrectheid en inhoud; - zorg te besteden aan de presentatie van hun geschreven teksten.	

Schematisch overzicht schrijftaken

Verwerkingsniveau	Schrijftaken	Tekstsoort				
		Informatief	Prescriptief	Narratief	Argumentatief	Artistiek-literair
Beschrijvend	gelezen teksten globaal weergeven	X	X	X		X
	een mededeling schrijven					
	situatie, gebeurtenis, ervaring beschrijven					
	over gelezen teksten een spontane mening verwoorden	X	X	X	X	X
Structurerend	tekst samenvatten (beluisterd en gelezen)	X		X		
	tekst samenvatten (gelezen)				X	
	een verslag schrijven					
	formele en informele correspondentie					
	cultuuruitingen uit de Engelstalige wereld opzoeken en presenteren					
Beoordelend	een gefundeerd standpunt schrijven	X			X	

Opmerking bij het beoordelend niveau: de leerlingen schrijven een gefundeerd standpunt neer in de vorm van een informatieve en argumentatieve tekst. De aangekruiste tekstsoort verwijst hier dus naar de productie. Bij de andere schrijftaken verwijzen de kruisjes naar de tekstsoorten waarover de productie handelt. Het schrijfproduct wordt bepaald door de inhoud. We streven ernaar afwisseling in de geproduceerde teksten te brengen.

Verticale leerlijn SCHRIJVEN

1ste graad	2de graad aso	3de graad aso
Beschrijvend niveau		
Inlichtingen verstrekken op eenvoudige formulieren;		
een tekst schrijven over een in de klas behandeld onderwerp met behulp van kernwoorden;	Gelezen teksten op eenvoudige wijze parafraseren;	Gelezen teksten globaal weergeven;
een bericht opstellen met behulp van een voorbeeld;	mededelingen schrijven;	een mededeling schrijven;
een gebeurtenis, een verhaal, iets of iemand beschrijven door middel van een opsomming in korte zinnen;	een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven;	een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven;
	een spontane mening verwoorden over informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;	over gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten een spontane mening verwoorden.
gebruik maken van elementaire omgangsvormen en beleefdheidsconventies.	alledaagse omgangsvormen en beleefdheidsconventies voor sociale contacten gebruiken.	
Structurerend niveau		
	Gelezen informatieve en narratieve teksten samenvatten;	Beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten samenvatten;
		gelezen argumentatieve teksten samenvatten;
	een verslag schrijven aan de hand van een format;	een verslag schrijven;
Persoonlijke, ook digitale correspondentie voeren met behulp van een voorbeeld.	eenvoudige, ook digitale correspondentie voeren.	informele en formele, ook digitale correspondentie voeren;
		cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld.
Beoordelend niveau		
	Een standpunt verwoorden in de vorm van een informatieve tekst.	Een standpunt schrijven in de vorm van een informatieve en argumentatieve tekst.

Leerlijn tekstkenmerken schrijven 2de graad – 3de graad

2de graad	3de graad
Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven 	Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • vrij concreet en vertrouwd • V : af en toe abstract • in verband met de eigen leefwereld en het dagelijks leven • onderwerpen van meer algemene aard, onder meer m.b.t. de actualiteit en de Engelstalige wereld • U : af en toe domeinspecifieke teksten
Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • voor de leerlingen relevante en vertrouwde taalgebruikssituaties • met aandacht voor digitale media 	Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties • met aandacht voor digitale media
Structuur–samenhang <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en eenvoudig samengestelde zinnen • eenvoudige en duidelijke tekststructuur 	Structuur–samenhang <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit • V : ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit • tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit
Lengte <ul style="list-style-type: none"> • vrij korte teksten 	Lengte <ul style="list-style-type: none"> • vrij korte, af en toe langere teksten
Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • toereikend om, eventueel met behulp van omschrijvingen, over de eigen leefwereld te schrijven • standaardtaal • informeel en af en toe formeel. 	Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • standaardtaal • toereikend om duidelijke beschrijvingen te geven en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard • informeel en formeel

5.3 Interculturele competentie

De interculturele component omvat kennis en attitudes die van belang zijn in de contacten en de communicatie met de Engelstalige wereld en met anderstaligen in het algemeen. Dat kunnen elementen zijn van het dagelijkse leven, gewoonten, waarden, cultuur... We hebben hierbij aandacht voor die aspecten die belangrijk zijn bij talige communicatie en laten de leerlingen de socioculturele diversiteit van de Engelstalige wereld ontdekken en ervaren. De leerplandoelstellingen verschillen niet wezenlijk van deze van de 2de graad. We verwachten wel aandacht voor een groter aantal Engelstalige contexten (niet enkel Engeland) en een bredere verkenning van culturele verschijnselen. In de 3de graad kunnen leerlingen vanuit een grotere rijpheid nog sterker interculturele inzichten gebruiken in contacten met en het denken over anderstaligen.

Doelstellingen		Leerinhouden: mogelijkheden en aandachtspunten
De leerlingen		
IC 1	kunnen in lees- en luisterteksten cultuuruitingen opzoeken die specifiek zijn voor een streek waar het Engels gesproken wordt en voor het Angelsaksische cultuurgoed (ET5, ET14, ET23, ET39).	<p>De leerlingen krijgen een kijk op cultuurverschillen in de dagelijkse omgang, en maatschappelijke communicatie.</p> <p>Mogelijke lees- en luisterteksten: tv- en radioprogramma's, tijdschriften, kranten, strips, kortverhalen, roman- en toneelfragmenten, gedichten, actuele songs en klassiekers.</p> <p>Bij productieve taken houden de leerlingen rekening met de vereisten van de situatie (gesprekspartner(s), omstandigheden</p> <ul style="list-style-type: none"> - beleefdheidsrituelen in dagelijkse omgang (begroeten, afscheid nemen, zich excuseren, bedanken...) zowel in formele als in informele situaties (bij schriftelijke en mondelinge communicatie). <p>Ze ontdekken en herkennen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aspecten van de cultuur van verschillende Engelstalige landen: algemene achtergrond, typische verschijnselen, taalvarianten; - de invloed van de Angelsaksische cultuur op onze samenleving; - voorbeelden van waardevol literair werk: een aanbod uit de Engelstalige literatuur; - ...
IC 2	kunnen verschillen en gelijkenissen onderscheiden in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar Engels gesproken wordt (ET 44).	
IC 3	doen kennis op over Engelstalige landen en regio's, over aspecten van het dagelijks leven en kunnen stereotypen over de Engelstalige wereld toetsen aan de werkelijkheid.	
IC 4	ontdekken een basisaanbod uit de Engelstalige literatuur.	
IC 5*	tonen belangstelling voor de aanwezigheid van het Engels en van elementen van de Angelsaksische cultuur in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers (ET47*).	
IC 6*	staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar Engels gesproken wordt (ET48*).	
IC 7*	stellen zich open voor de esthetische component van Engelstalige teksten (ET49*).	

5.4 Taalkundige component

5.4.1 Grammatica

Vaardigheid binnen de grammaticale component

Doelstelling	
Gra 1	De leerlingen kunnen hun grammaticale kennis inzetten voor het uitvoeren van de communicatieve taken: luisteren, lezen, spreken, gesprekken voeren en schrijven. Dit betekent dat zij in zinvolle communicatieve contexten: <ul style="list-style-type: none"> - een praktische kennis hebben van de relevante grammaticale begrippen; - de basisregels in verband met de vorming en het gebruik van belangrijke aspecten van grammatica kunnen toepassen; - de relevante Engelse zinsstructuren herkennen, navolgen en toepassen; - in teksten opmerken welke vormen uitzonderingen zijn op de gekende regels (ET 42, 43, 46*).

Overzicht van aspecten van de grammatica

Hieronder volgt een overzicht van taaltaken met de bijbehorende aspecten van grammatica die in de loop van het 1ste en 2de leerjaar van de 3de graad aan bod moeten komen om de taaltaken uit dit leerplan uit te voeren. Met het oog op verder "inslijpen" van de grammatica bevat dit overzicht hoofdzakelijk herhalingen van wat in de 2de graad werd aangereikt. Het aantal nieuwe items in de eindtermen van de 3de graad tegenover de 2de graad is zeer beperkt, wat de indruk kan doen ontstaan dat op dat vlak geen of weinig vooruitgang wordt geleverd. Toch is hier op verschillende vlakken sprake van groei:

- De grammaticale items die in de 2de graad enkel receptief aan bod kwamen, dienen nu ook vaker in de productieve taaltaken ingezet te worden.
- De aangeboden en geproduceerde teksten vertonen inhoudelijk en structureel en meestal ook grammaticaal, een grotere complexiteit.
- Taalverwerving verloopt cyclisch. Structuren en toepassingen worden herhaald en begeven zich op een hoger niveau naarmate ze bij de gebruiker "ingeslepen" raken. Daardoor verwerft de gebruiker ook meer diepgang in de toepassing en mogen we van de leerlingen een grotere vormcorrectheid te verwachten.

De vernoemde items worden behandeld in de mate dat de nood zich voordoet. Volgens referentiewerken als *Equals*¹³ volstaat de opsomming van inhoud van het leerplan 2de graad om taaltaken van het ERK-niveau B1 te vervullen. Deze lijst wordt verder ingevuld *naargelang van de behoeften en mogelijkheden*.

Het voorkomen van deze lijst in het leerplan is geenszins een vrijgeleide om het aandeel van de grammaticale component in de leerstofafbakening naar willekeur te vergroten.

Het is vanzelfsprekend niet de bedoeling dat elk aspect helemaal wordt uitgediept of dat we bv. lijstjes met phrasal verbs gaan opmaken. Soms geniet het de voorkeur om 'chunks' en collocaties aan te bieden - bv. *would you mind (+ -ing), I'd say, if I were you...* - in plaats van een grammaticaal item 'volledig' te behandelen.

¹³ *Equals* – Core inventory for general English – British Council 2010. www.equals.org

Personen, dieren en zaken benoemen	
<i>Verwijzen naar personen, dieren en zaken, ze nader bepalen en omschrijven</i>	
<u>Wat? / Wie?</u> zelfstandige naamwoorden: getal, telbaar en ontelbaar	countable/uncountable nouns plural: regular, irregular forms
lidwoorden: bepaald en onbepaald	definite/indefinite article/zero article ook met countable/uncountable/abstract nouns
voornaamwoorden: persoonlijk, bezittelijk en aanwijzend	pronouns: personal; possessive; demonstrative indefinite, reflexive, emphatic
<u>Hoeveel? De hoeveelste?</u> Utdrukken van hoeveelheden.	cardinal and ordinal numbers quantifiers
<u>Bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden</u> gelijkenissen en verschillen trappen van vergelijking	adjectives and adverbs comparison (adjectives en adverbs): - equality/ non-equality (<i>as...as; not so/as...as</i>) - comparative and superlative in <i>-er /-est</i> - comparative and superlative with <i>much, many/more, most/little, less, least / good, better, best/bad, worse, worst, far, farther/further, farthest/furthest</i>
<i>Relaties aanduiden</i>	
betrekkelijke bijzinnen en samengestelde betrekkelijke voornaamwoorden genitiefvormen	defining, non-defining relative clauses relative pronouns possessive forms and genitive
Uitspraken doen	
<i>Bevestigen, vragen en ontkennen</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - bevestigende, ontkennende en vragende zinnen - overeenkomst tussen onderwerp en werkwoord - vragende woorden - gebruik van 'do' om iets te beklemtonen 	<ul style="list-style-type: none"> - affirmative, negative and interrogative sentences (<i>question-word questions, inversion questions, tag questions</i>) - subject-verb agreement - question- words - 'emphatic use' van 'to do'
<i>Situeren in de tijd en in de ruimte</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - uitdrukken van tijd, duur, frequentie, herhaling - uitdrukken van ruimte, beweging, richting, afstand... - vorming en gebruik van de belangrijkste tijden van de werkwoorden voor de communicatie in de tegenwoordige, de verleden en de toekomstige tijd <p style="margin-left: 40px;">'tijdelijk, dikwijls, altijd';</p> <p style="margin-left: 40px;">'voltooid/niet voltooid'.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - word order: position of adverbs: manner- place – time – frequency - prepositions of time, place, movement - prepositional verbs/phrasal verbs - vorming en gebruik van de volgende (actieve) tijden: <p style="margin-left: 40px;"><i>simple present</i></p> <p style="margin-left: 40px;"><i>present continuous</i></p> <p style="margin-left: 40px;"><i>present perfect simple</i></p> <p style="margin-left: 40px;"><i>present perfect continuous</i></p>

	<p><i>past simple</i> <i>past continuous</i> <i>past perfect simple</i> <i>past perfect continuous</i> <i>future simple</i> <i>future continuous</i> <i>going-to future</i> <i>future perfect</i> <i>future perfect continuous</i></p> <p><i>used to/ would</i> voor gewoontes uit het verleden.</p> <p>gerund/present participle</p>
<p>- argumenteren en logische verbanden leggen.</p> <p>- uitdrukken van...</p> <p>reden, oorzaak en gevolg; doel; tegenstelling en toevoeging; mogelijkheid en waarschijnlijkheid; wil en gevoelens; mening, verschillen in mening; (afwezigheid van) toelating en verplichting.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - conditionals: type 0, 1, 2 en 3 - wish/if only... - clauses of time, reason, purpose, contrast, concession, result etc. ▪ modaliteit uitdrukken: possibility, impossibility, probability, ability; prohibition; advice; obligation; necessity; duty; absence of obligation; permission, certainty, modal use of 'will'/'would'/'shall', etc.
<p>- perspectief aanduiden.</p> <p>- neutraal/geen handelend persoon/nadruk op handelende persoon</p> <p>- actief vs. passief: betekenis en vorming passive voice</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ active en passive voice ▪ causative use of 'have'
<p>- relatie en samenhang tussen tekstgedeelten aanduiden;</p> <p>- samengestelde zinnen, ook met onderschikking.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ verbindingswoorden en signaalwoorden (<i>for, and, nor, but, or, yet, so, (al)though, even though, whereas, while, on the other hand, because, as, since, after, before, first of all, secondly, thirdly, finally, all in all, in brief etc.</i>)
<p>- rapporteren</p> <p>- indirecte rede</p>	<p>- indirect or reported speech</p>

5.4.2 Woordenschat

Leerplandoelstellingen en leerinhouden

De leerlingen moeten hun kennis van de woordenschat (woorden, collocaties, *chunks* en uitdrukkingen) kunnen gebruiken voor het uitvoeren van de communicatieve taaltaken.

In de eerste kolom van het schema hieronder staan de leerplandoelstellingen, in de tweede kolom suggesties voor leerinhouden waarmee je die doelstellingen kunt realiseren. Bij elk thema staat een opsomming van mogelijke onderwerpen. Heel wat thema's kwamen in de 1ste en 2de graad al aan bod en worden in de 3de graad verder ontwikkeld. Het lexicale en grammaticale groeien hier mee met de teksten die leerlingen bij het uitvoeren van de receptieve en productieve taaltaken.

Dat wil zeggen dat er een groter aanbod van woorden binnen elk woordveld zal gebeuren en dat ook in de productie een grotere nuancering en bredere invulling zal geleverd worden.

Bij de evolutie naar het beoogde niveau zullen de leerlingen dus niet noodzakelijk een veel groter aantal woordvelden leren kennen, maar ze zullen de woordvelden sterker invullen en bv. meer woorden voor eenzelfde begrip gebruiken. Net als bij de vaardigheidsdoelstellingen kun je hier de indruk krijgen dat het leerplan weinig groei voorziet tegenover de 2de graad. Het hernemen van al geleerde woordenschat is belangrijk. Taal wordt immers cyclisch verworven en het hernemen van woordenschat en grammaticale constructies is deel van het groeiproces.

Doelstellingen		Mogelijke leerinhouden
<i>De woordenschat en lexicale velden uit de 1ste en 2de graad worden verder geconsolideerd en uitgebreid.</i>		
De leerlingen kunnen		
Wo 1	lexicale elementen (woorden, woordcombinaties en uitdrukkingen) functioneel d.w.z. gepast inzetten om de voor hen relevante receptieve taaltaken (luisteren en lezen) zo correct mogelijk uit te voeren.	Persoonlijke gegevens: <ul style="list-style-type: none"> • gesprekken over familie, gewoonten, hobby's, persoonlijke interesses, verlangens, wensen, dromen en ambities, gevoelens; • gebeurtenissen, verhalen, ervaringen; • uiterlijk, karakter en gevoelens; • ontspanning en vrije tijd; • uit eten, maaltijden; • gezond eten, lievelingsgerechten; • sociale netwerken, jeugdbeweging en verenigingsleven, film, muziek, sport... Dagelijks leven: <ul style="list-style-type: none"> • dagelijkse bezigheden, huishoudelijke taken; • wooninrichting; • vrienden uitnodigen, ontvangen, bezoeken; • communicatiewijzen; • actualiteit, nieuws, media; • opleiding en onderwijs; • beroepen, vakantiejobs en weekendwerk; • shoppen, kledij, soorten winkels...; • schoolleven, studieloopbaan; • weerbericht, klimaat. Tijd, ruimte, natuur: <ul style="list-style-type: none"> • wijdere omgeving precies beschrijven; • verkeer: drukte, ongevallen, de weg vragen, de weg tonen; • transportmiddelen, openbaar vervoer; • dimensies, tijd, lengtematen, gewichten...; • plaatsen en faciliteiten in een stad of dorp; • vakantie en reizen;
Wo 2	lexicale elementen (woorden, woordcombinaties en uitdrukkingen) functioneel d.w.z. gepast inzetten om de voor hen relevante productieve taaltaken (spreken, gesprekken voeren en schrijven) uit te voeren. Dit betekent dat de leerlingen de woorden, woordcombinaties, uitdrukkingen en structuren leren gebruiken: - in gebruikelijke contexten, - via betekenisvolle taaltaken.	

	<ul style="list-style-type: none"> • planten, dieren, milieu; • cultuur: film, literatuur, media, lifestyle. <p>Diensten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • contacten met diensten: ziekenhuis, hulp-diensten, post, reisagentschap, eenvoudige administratie; • inlichtingen vragen, signaleren van problemen, klachten formuleren. <p>Domeinspecifieke lexicale elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • economisch, wetenschappelijk, medisch, historisch, technisch, sociologisch, ecologisch... <p>Opinies/discussies:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tegenstellingen, het (niet) eens zijn, afwegingen maken; • argumentatie leveren en weergeven; • appreciatie uitdrukken; • weerlegging van argumenten...
Wo 3	<p>De leerlingen kunnen bij het uitvoeren van taaltaken hun functionele taalkennis inzetten en uitbreiden. Ze kunnen hierbij reflecteren over taal en taalgebruik (ET 43). Dit betekent dat de leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reeds in de klas behandelde vormen en structuren kunnen herkennen en ontleden, onder meer naar aanleiding van nieuwe teksten; - onder begeleiding regels kunnen ontdekken en formuleren door te observeren hoe vormen en structuren functioneren; - gelijkenissen en verschillen tussen talen kunnen ontdekken en hun kennis van andere talen kunnen inzetten.
Wo 4	<p>Bij het uitvoeren van taaltaken kunnen de leerlingen de volgende strategieën inzetten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gebruikmaken van woordenlijsten, vertaalwoordenboeken en elektronische hulpbronnen; - de vermoedelijke betekenis van woorden (transparante en onbekende) afleiden uit de context; - gebruikmaken van non-verbaal gedrag om een boodschap over te brengen; - iets op een andere wijze zeggen; - ...
Wo 5*	<p>Bij het uitvoeren van taaltaken zien de leerlingen het belang in van lexicale correctheid en streven ze naar taalverzorging (ET 46*).</p>

6 Minimale materiële vereisten

De term 'minimale' uitrusting verwijst naar de uitrusting en het didactisch materiaal dat normaal in elke les Engels beschikbaar moet zijn opdat er een rijke, krachtige leeromgeving zou ontstaan, waarin de leerder zelf de verantwoordelijkheid voor zijn eigen leren zou kunnen nemen, vanzelfsprekend in dialoog met de leraar.

In alle lokalen waar moderne vreemde talen gegeven worden, moet er geschikte apparatuur zijn om beeld- en geluidsfragmenten af te spelen voor een klasgroep. Ook is minstens één computer met internetaansluiting en videoprojector onontbeerlijk.

Bovendien

- moeten de leerlingen geregeld toegang hebben tot de computerlokalen met een internetaansluiting om ook ICT-vaardigheden in functie van het leren van de Engelse taal en via activiteiten in het Engels, volwaardig te ontwikkelen;
- beschikken de computers over luidsprekers;
- is het wenselijk dat de leerlingen en leraren in de klas of in de mediatheek/open leercentrum gebruik kunnen maken van:
  - verklarende en/of vertaalwoordenboeken, aangepast aan het taalniveau van de leerlingen en in voldoende aantal;
  - digitale woordenboeken op de computer of op het leerplatform;
  - grammatica's of grammaticale compendia;
  - leesmateriaal zoals taal- en algemene tijdschriften, aangepaste literatuur;
  - aanvullend luistermateriaal;
  - naslagwerken, inclusief cd-roms en dvd's;
  - een internetaansluiting;
  - headsets;
  - algemene software en software bij de gebruikte leermiddelen.

Verder zijn wenselijk:

- een wandbord of een andere mogelijkheid tot affichering in elk lokaal waar regelmatig taallessen gegeven worden;
- verplaatsbaar meubilair voor een flexibele opstelling.

7 Eindtermen Moderne vreemde talen (Engels) 3de graad aso

Taaltaken, verwerkingsniveaus, tekstsoorten, tekstkenmerken en strategieën

Luisteren

In teksten met de volgende kenmerken

- **Onderwerp**
  - af en toe enige abstractie
  - eigen leefwereld en dagelijks leven
  - ook onderwerpen van meer algemene aard, onder meer met betrekking tot de actualiteit
- **Taalgebruikssituatie**
  - voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
  - met en zonder achtergrondgeluiden
  - met en zonder visuele ondersteuning
  - met aandacht voor digitale media
- **Structuur/Samenhang/Lengte**
  - ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit
  - tekststructuur met een zekere mate van complexiteit
  - af en toe iets langere teksten
- **Uitspraak /Articulatie/Intonatie**
  - heldere uitspraak
  - zorgvuldige articulatie
  - duidelijke, natuurlijke intonatie
  - weinig afwijking van de standaardtaal
- **Tempo en vlotheid**
  - normaal tempo
- **Woordenschat en taalvariëteit**
  - overwegend frequente woorden
  - overwegend eenduidig in de context
  - ook met minimale afwijking van de standaardtaal
  - informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:

- 1 het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 2 de hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 3 de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 4 relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 5 cultuuruitingen opzoeken die specifiek zijn voor een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

kunnen de leerlingen volgende **taken structurerend uitvoeren**:

- 6 de informatie van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten op overzichtelijke en persoonlijke manier ordenen.

kunnen de leerlingen volgende **taken beoordelend uitvoeren**:

- 7 een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

8 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen;
- het luisterdoel bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen;
- zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent;
- gebruikmaken van ondersteunende gegevens (talige en niet-talige) binnen en buiten de tekst;
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen;
- hypothesen vormen over de inhoud en de bedoeling van de tekst;
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden;
- de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context;
- relevante informatie in kernwoorden noteren.

Lezen

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

- **Onderwerp**
  - af en toe enige abstractie
  - eigen leefwereld en dagelijks leven
  - ook onderwerpen van meer algemene aard, onder meer met betrekking tot de actualiteit
- **Taalgebruikssituatie**
  - voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
  - met en zonder visuele ondersteuning
  - socioculturele verschillen tussen de Franstalige/Engelstalige wereld en de eigen wereld

- met aandacht voor digitale media
- **Structuur/Samenhang/Lengte**
  - ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit
  - niet al te complex gestructureerde argumentatieve en artistiek-literaire teksten
  - relatief complex gestructureerde informatieve, prescriptieve en narratieve teksten
  - af en toe relatief lange teksten
  - ook met redundante informatie
- **Woordenschat en taalvariëteit**
  - vaker minimale afwijking van de standaardtaal
  - informeel en formeel
  - aandacht voor taalvariëteiten

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren:**

- 9 het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 10 de hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 11 de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 12 relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 13 de tekststructuur en -samenhang herkennen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 14 cultuuruitingen opzoeken die specifiek zijn voor een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

kunnen de leerlingen volgende **taken structurerend uitvoeren:**

- 15 de informatie van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten op overzichtelijke wijze ordenen.

kunnen de leerlingen volgende **taken beoordelend uitvoeren:**

- 16 een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

17 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen;
- onduidelijke passages herlezen;
- het leesdoel bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen;
- gebruik maken van ondersteunende gegevens (talige en niet-talige) binnen en buiten de tekst;
- digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden raadplegen;
- hypothesen vormen over de inhoud en de bedoeling van de tekst;
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden;

- de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden en uitdrukkingen afleiden uit de context;
- relevante informatie aanduiden.

Spreken

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

- **Onderwerp**
  - vrij concreet
  - eigen leefwereld en dagelijks leven
  - onderwerpen van meer algemene aard
- **Taalgebruikssituatie**
  - voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
  - met en zonder achtergrondgeluiden
  - met en zonder visuele ondersteuning
  - met aandacht voor digitale media
- **Structuur/Samenhang/Lengte**
  - enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit
  - duidelijke tekststructuur
  - complexere elementen verbonden tot een coherente tekst
  - vrij korte en af en toe langere teksten
- **Uitspraak/Articulatie/Intonatie**
  - heldere uitspraak
  - zorgvuldige articulatie
  - natuurlijke intonatie
  - standaardtaal
- **Tempo en vlotheid**
  - met eventuele herhalingen en onderbrekingen
  - normaal tempo
- **Woordenschat en taalvariëteit**
  - frequente woorden
  - toereikend om duidelijke beschrijvingen te geven van en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard

- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:

- 18 informatie uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten meedelen;
- 19 beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen.

kunnen de leerlingen volgende **taken structurerend uitvoeren**:

- 20 beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten;
- 21 verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie en een gebeurtenis;
- 22 een presentatie geven;
- 23 cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

kunnen de leerlingen volgende **taken beoordelend uitvoeren**:

- 24 een waardering kort toelichten;
- 25 een gefundeerd standpunt naar voor brengen bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

26 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen uitdrukken;
- het spreekdoel bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen;
- een spreekplan opstellen;
- gebruikmaken van non-verbaal gedrag;
- gebruikmaken van ondersteunend visueel en auditief materiaal;
- ondanks moeilijkheden via omschrijvingen de correcte boodschap overbrengen;
- digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden raadplegen en rekening houden met de consequenties ervan;
- bij een gemeenschappelijke spreektaal afspraken maken, elkaars inbreng in de tekst benutten, evalueren, corrigeren en redigeren.

Mondelinge interactie

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

- **Onderwerp**
  - vrij concreet
  - eigen leefwereld en dagelijks leven
  - onderwerpen van meer algemene aard
- **Taalgebruikssituatie**
  - de gesprekspartners richten zich tot elkaar en tot anderen

- voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
- met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen
- met aandacht voor digitale media
- **Structuur/Samenhang/Lengte**
  - enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit
  - duidelijke tekststructuur
  - complexere elementen verbonden tot een coherente tekst
  - vrij korte en af en toe langere teksten
- **Uitspraak/Articulatie/Intonatie**
  - heldere uitspraak
  - zorgvuldige articulatie
  - natuurlijke intonatie
  - standaardtaal
- **Tempo en vlotheid**
  - met eventuele herhalingen en onderbrekingen
  - normaal tempo
- **Woordenschat en taalvariëteit**
  - frequente woorden
  - toereikend om duidelijke beschrijvingen te geven van en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard
  - standaardtaal
  - informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken uitvoeren**:

27 de taaltaken gerangschikt onder “luisteren” en “spreken”, in een gesprekssituatie uitvoeren;

28 een niet al te complex gesprek beginnen, aan de gang houden en afsluiten.

29 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën toe**:

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen of kunnen uitdrukken;
- het doel van de interactie bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen;
- gebruikmaken van non-verbaal gedrag;
- ondanks moeilijkheden via omschrijvingen de correcte boodschap overbrengen;
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen;

- zelf iets in eenvoudige taal herformuleren om wederzijds begrip na te gaan;
- eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden en af te sluiten.

Schrijven

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

- **Onderwerp**
  - concreet
  - eigen leefwereld en dagelijks leven
  - af en toe onderwerpen van meer algemene aard
- **Taalgebruikssituatie**
  - voor de leerlingen relevante en vertrouwde taalgebruikssituaties
  - met aandacht voor digitale media
- **Structuur/Samenhang/Lengte**
  - enkelvoudige zinnen en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit
  - duidelijke, begrijpelijke lopende tekst waarbij indeling in alinea's en standaard lay-out zijn toegepast
  - tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit
  - vrij korte en af en toe langere teksten
- **Woordenschat en taalvariëteit**
  - toereikend om duidelijke beschrijvingen te geven van en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard
  - standaardtaal
  - informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren:**

- 30 gelezen teksten globaal weergeven;
- 31 mededelingen schrijven;
- 32 een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven;
- 33 alledaagse uitdrukkingen en elementaire routines uit de doeltaal gebruiken;
- 34 een spontane mening verwoorden over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

kunnen de leerlingen volgende **taken structurerend uitvoeren:**

- 35 beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten samenvatten;
- 36 gelezen argumentatieve teksten samenvatten;
- 37 een verslag schrijven;

- 38 informele en formele, ook digitale correspondentie voeren;
- 39 cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

kunnen de leerlingen volgende **taken beoordelend uitvoeren**:

40 een standpunt verwoorden in de vorm van informatieve en argumentatieve teksten.

41 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën toe**:

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen uitdrukken;
- het schrijfdoel bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen;
- een schrijfplan opstellen;
- van een model gebruik maken;
- digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden raadplegen en rekening houden met de consequenties ervan;
- de passende lay-out gebruiken;
- de eigen tekst nakijken;
- bij een gemeenschappelijke schrijftaak talige afspraken maken, elkaars inbreng in de tekst benutten, evalueren, corrigeren en redigeren;
- met de belangrijkste conventies van geschreven taal rekening houden.

Kennis en attitudes

Kennis

42 Om bovenvermelde taaltaken uit te voeren kunnen de leerlingen op hun niveau functionele beheersing van de volgende taalelementen inzetten:

VOOR ENGELS¹⁴:

De grammaticale en complementaire lexicale kennis om...

Personen, dieren en zaken te benoemen

- Te verwijzen naar personen, dieren en zaken
  - Wat? / Wie?*
  - Zelfstandige naamwoorden: getal, telbaar en ontelbaar
  - Lidwoorden: bepaald en onbepaald
  - Voornaamwoorden: persoonlijk, bezittelijk en aanwijzend
  - Hoeveel? De hoeveelste?*
  - Uitdrukken van hoeveelheden
- *Personen, dieren en zaken nader te bepalen en te omschrijven*
  - Bijvoeglijke naamwoorden
  - Gelijkenissen en verschillen
  - Trappen van vergelijking
- *Relaties aan te duiden*
  - Betrekkelijke bijzinnen en betrekkelijke voornaamwoorden
  - Genitiefvormen

---

14 De eindtermen moderne vreemde talen gelden voor Frans en Engels. Enkel eindterm 42 kent een verschillende invulling.

Uitspraken te doen

■ *Te bevestigen, te vragen en te ontkennen*

- Bevestigende, ontkennende en vragende zinnen
- Overeenkomst tussen onderwerp en werkwoord
- Vragende woorden
- Gebruik van 'do' om iets te benadrukken

■ *Te situeren in de ruimte*

- Uitdrukken van ruimte, beweging, richting, afstand ...

■ *Te situeren in de tijd*

- Uitdrukken van tijd, duur, frequentie, herhaling ...
- Vorming en gebruik van de belangrijkste tijden van de werkwoorden voor de communicatie in de tegenwoordige, de verleden en de toekomstige tijd
- tijdelijk/dikwijls, altijd'
- Continuous/non-continuous
- 'voltooid/niet voltooid'
- Perfect/non-perfect

■ *Te argumenteren en logische verbanden te leggen*

- Uitdrukken van reden, oorzaak en gevolg
- Uitdrukken van doel
- Uitdrukken van tegenstelling en toevoeging
- Uitdrukken van mogelijkheid en waarschijnlijkheid
- Uitdrukken van wil en gevoelens
- Uitdrukken van (afwezigheid van) toelating en verplichting
- Perspectief aan te duiden
- Neutraal/geen handelende persoon/nadruk op handelende persoon
- Actief versus passief: betekenis en passievorming

■ *Relatie en samenhang tussen tekstgedeelten aan te duiden*

- Samengestelde zinnen ook met onderschikking

■ *Te rapporteren*

- Indirecte rede

- 43 De leerlingen kunnen reflecteren over taal en taalgebruik binnen de vermelde taalgebruikssituaties en daarbij hun functionele kennis ter ondersteuning van hun taalbeheersing uitbreiden door naar aanleiding van zinvolle communicatieve situaties en taaltaken:
- reeds in de klas behandelde vormen en structuren te herkennen en ontleden;
  - door te observeren hoe vormen en structuren functioneren, onder begeleiding regels te ontdekken en formuleren;
  - gelijkenissen en verschillen tussen talen te ontdekken en hun kennis van andere talen in te zetten.
- 44 De leerlingen kunnen verschillen en gelijkenissen onderscheiden in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

De leerlingen werken aan de volgende **attitudes**:

45* tonen bereidheid en durf om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven in het

Frans/Engels;

- 46* streven naar taalverzorging;
- 47* tonen belangstelling voor de aanwezigheid van moderne vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers;
- 48* staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal gesproken wordt;
- 49* stellen zich open voor de esthetische component van teksten.